Mendelova univerzita v Brně
Provozně ekonomická fakulta

Směrnice o službách a dopady její implementace

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. JUDr. Martinu Janků, CSc. **Lukáš Doležal**

Brno 2017

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu doc. JUDr. Martinu Janků, CSc. za cenné připomínky a rady při zpracovávání této bakalářské práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Směrnice o službách a dopady její implementace**
vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.*

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 2. ledna 2017 _____

Abstract

This bachelor thesis focuses on analysis of legislation regulating free movement of services and Directive on services in the internal market. The thesis is divided into two parts. Theoretical part concentrates on defining the concept of services and its key features along with analysis of the crucial sections of the Directive 2006/123/EC. Thesis focuses especially on the cross-border service provision and activities related to it. Practical part concerns the comparison of the implementation of the Directive into national legislation in Czech Republic, Slovakia and Poland. Moreover, it examines the effects of this regulation on local markets through the evolution of selected macroeconomic indicators.

Keywords

Directive on services in the internal market, free movement of services, implementation, internal market of the EU

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá právní úpravou volného pohybu služeb a s tím související Směrnicí o službách na vnitřním trhu. Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část práce je zaměřena na vymezení pojmu služeb a jejich klíčových prvků spolu s rozborem důležitých částí Směrnice 2006/123/ES. Práce se zaměřuje zejména na přeshraniční poskytování služeb a činnosti s tím spojené. V praktické části se práce věnuje srovnání implementace Směrnice do národního práva v ČR, Slovenku a Polsku a dále zkoumá účinky této úpravy na tamější trhy se službami prostřednictvím analýzy vybraných makroekonomických ukazatelů.

Klíčová slova

Směrnice o službách na vnitřním trhu, volný pohyb služeb, implementace, vnitřní trh EU

Obsah

1 Úvod 9

2 Cíl práce a metodika 11

2.1 Cíl práce ... 11

2.2 Metodika ... 11

3 Literární přehled 12

3.1 Vymezení pojmu služba ... 12

3.2 Právní úprava ... 12

3.3 Přeshraniční prvek ... 14

3.4 Úplata ... 15

3.5 Osobní působnost volného pohybu služeb ... 15

3.6 Přímá použitelnost ... 16

3.7 Rozdíly mezi volným pohybem služeb a právem usazení ... 16

3.8 Obsah volného pohybu služeb – zákaz omezení ... 17

3.9 Druhy diskriminace ... 17

3.9.1 Přímá diskriminace ... 17

3.9.2 Nepřímá diskriminace ... 18

3.9.3 Zakázaná nediskriminační opatření ... 18

3.10 Výjimky ze zákazu omezení volného pohybu služeb ... 19

3.11 Uznávání diplomů a kvalifikací ... 20

4 Historie liberalizace volného pohybu služeb 22

5 Směrnice o službách na vnitřním trhu 26

5.1 Předmět úpravy ... 26

5.2 Administrativní zjednodušení ... 27

5.2.1 Jednotná kontaktní místa ... 28

5.3 Povolovací režimy 29
5.3.1 Zakázané požadavky a požadavky podléhající hodnocení 30
5.3.2 Procedura tichého souhlasu 31
5.4 Volný pohyb služeb 31
5.4.1 Práva příjemců služeb 32
5.5 Kvalita služeb 33
5.5.1 Pojištění profesní odpovědnosti 33
5.5.2 Obchodní sdělení regulovaných povolání 34
5.5.3 Víceoborové činnosti 34
5.6 Správní spolupráce 34
5.6.1 Informační systém vnitřního trhu – IMI 35

6 Transpozice Směrnice o službách do práva vybraných zemí 36
6.1 Česká Republika 36
6.2 Slovensko 37
6.3 Polsko 38
6.4 Problematické oblasti transpozice Směrnice v legislativě ČR 39
6.4.1 Článek 14 39
6.4.2 Článek 15 40
6.4.3 Článek 16 41

7 Dopady implementace směrnice v praxi 42
7.1.1 Česká Republika 43
7.1.2 Slovensko 46
7.1.3 Polsko 49

8 Diskuse 52

9 Závěr 54

10 Seznam použitých zdrojů 55

1 Úvod

Volný pohyb služeb je bezesporu jedním z hlavních principů, na nichž stojí Evropská Unie. Nejlépe to dokazuje samotný podíl sektoru služeb na celkovém HDP zemí EU, který v současné chvíli dosahuje 75 % a každým rokem roste. S podílem sektoru služeb na tvorbě HDP je úzce provázána také zaměstnanost v odvětví služeb, kde množství pracovníků tvoří 70 % celkového počtu zaměstnanců. Dle odhadů Komise je až 9 z 10 nově vzniklých pracovních míst vytvořeno sektorem služeb, což z něj dělá klíčový faktor pro vytvářením nových pracovních míst. (European Commission. [online])

Ačkoliv je důležitost volného pohybu služeb pro fungování vnitřního trhu EU naprosto evidentní, v porovnání s ostatními svobodami (volný pohyb zboží, osob, svoboda usazování) byla v minulosti opomíjena. Dle odhadů Komise, byla míra integrace trhů se službami v roce 2015 na úrovni 5 %, což je čtyřikrát méně než u trhů se zbožím, jež jsou integrovány z 22 %. To byl také hlavní důvod vzniku směrnice o službách v roce 2006, která si kladla za cíl odstranění veškerých překážek volného pohybu služeb a s tím související dosažení hospodářského růstu zemí EU.

Směrnici o službách lze pokládat za jeden z nejvýznamnějších aktů evropského práva za poslední desetiletí a její znění bylo samozřejmě koncipováno tak, aby větší volnost nebyla na úkor poctivého jednání, ochrany spotřebitele nebo životního prostředí. Nástroj, který směrnice představuje, stanovuje pouze konkrétní cíle, jichž má být dosaženo, nikoliv způsob, který k tomu bude použit. Z toho důvodu se přístupy k její implementaci do národního práva jednotlivých států mnohdy značně liší, a ne ve všech případech se transpozice obešla bez problémů. Některé z členských států si ve svých právních řádech ponechaly určité omezující předpisy, díky čemuž nebyl dosažen požadovaný efekt ze zavedení směrnice. Přímé účinky směrnice o službách však lze měřit jen stěží a proto to, do jaké míry přispěla směrnice k odstranění překážek na evropském trhu se službami, je předmětem mnoha diskusí.

V rámci této práce jsem se zabýval především samotnou směrnicí o službách a její implementací v České Republice, Slovensku a Polsku. Práce je rozčleněna do několika samostatných kapitol, z nichž první kapitola se věnuje právním základům volného pohybu služeb a vymezuje pojem služba a její klíčové prvky. Další kapitola popisuje historický vývoj volného pohybu služeb od jeho prvopočátků, za něž můžeme považovat podpis Římských smluv (1957), až po období, které předcházelo Směrnici o službách. V návaznosti na to se třetí kapitola podrobněji zabývá Směrnicí o službách a nejdůležitějšími změnami,

které s sebou přinesla. Závěrečné kapitoly jsou věnovány samotné implementaci směrnice do právních řádů výše zmíněných států a také zhodnocení jejího přínosu v rámci analýzy vybraných makroekonomických ukazatelů.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této práce bude v praktické části zhodnotit a porovnat implementaci Směrnice 2006/123/ES (dále jen Směrnice) o službách na vnitřním trhu do národního práva vybraných států (ČR, Polsko, Slovensko) a analyzovat vliv této implementace na vybrané makroekonomické ukazatele. V rámci práce se zaměřím především na analýzu indikátoru platební bilance v oblasti služeb za sledované období (2009-2015) a jeho korelaci s vývojem HDP, hodnotou zahraničního obchodu v oblasti služeb a přidanou hodnotou vyprodukovaných služeb v rámci každého státu. Dílčím cílem této práce bude také zjistit, zda zvolený způsob transpozice Směrnice do národního práva v jednotlivé zemi nějak ovlivnil atraktivnost podnikatelského prostředí pro zahraniční subjekty, či nikoliv.

V teoretické části práce budou vysvětleny důležité pojmy týkající se oblasti poskytování služeb a také rozebrány nejdůležitější části a ustanovení samotné Směrnice.

2.2 Metodika

Práce je rozčleněna na dvě části, teoretickou a praktickou. Pro vypracování teoretické části bylo třeba nastudovat literaturu týkající se problematiky volného pohybu služeb v rámci EU, stejně jako příslušnou judikaturu. Dále bylo využíváno také internetových zdrojů, z nichž byly získány zejména informace a data potřebná pro vypracování praktické části.

Praktická část je rovněž rozdělena na dvě části, kdy první část je zaměřena na porovnání úrovně implementace Směrnice v každém z vybraných států, pro což bylo nutné analyzovat jednotlivé právní předpisy, skrze něž byla Směrnice implementována. Cenným zdrojem při vypracování této kapitoly byly také hodnotící zprávy o posouzení míry implementace pro jednotlivé země. Dále se praktická část zaobírá problematickými oblastmi implementace Směrnice v rámci ČR, u čehož jsem vycházel zejména ze Zákona 222/2009 Sb. o volném pohybu služeb. V druhé části praktického oddílu se nalézá analýza dat získaných z databází EUROSTAT, ČSÚ a také OECD, pomocí nichž jsem analyzoval závislost vybraných veličin na způsobu implementace Směrnice v dané zemi. K vypracování práce bylo také nutno nastudovat platné normy ČSN ISO 690 pro literární citace a ISO 690-2 pro psaní internetových citací.

3 Literární přehled

3.1 Vymezení pojmu služba

Služby jsou vedle statků jedním ze dvou základních prostředků uspokojování potřeb. Z ekonomického hlediska je lze definovat jako výkony jiné osoby, které uspokojují potřeby svým průběhem nebo výsledkem a zahrnují v sobě určitý prvek nehmatatelnosti, čímž se typicky odlišují od zboží. Z právního hlediska je možné služby rozdělit do dvou obecných kategorií – kategorie služeb věcných (objektem je zboží, přítomnost člověka není vyžadována) a kategorie služeb osobních (je nutná přítomnost člověka, kterého se služba týká).
Volný pohyb služeb je jednou ze čtyř základních svobod jednotného vnitřního trhu EU, mezi něž patří také volný pohyb zboží, volný pohyb kapitálu a volný pohyb osob. Primární právo EU pak stanovuje, zda určitá činnost spadá pod režim volného pohybu služeb nebo pod jinou ze zbylých svobod.

Hakenberg (2000, s. 141) pak definuje volný pohyb služeb, jako *možnost bez překážek poskytovat služby z jednoho členského státu do jiného členského státu, bez nutnosti zřizovat na cizím území stálou provozovnu.* S poskytováním služeb v tomto režimu se také vážou tzv. doprovodná práva, tedy právo na svobodu vstupu a pobytu pro poskytovatele.

V EU lze služby poskytovat dvojím způsobem, buď prostřednictvím trvalého usazení poskytovatele (příslušníka jednoho ze členských států) samého nebo jeho zastoupení, pobočky či dceřiné společnosti v jiném členském státě EU (pak na situaci dopadá právní úprava týkající se práva usazování dle článku 49 SFEU), v druhém případě jde o dočasné poskytování služeb a situace se řídí úpravou volného pohybu služeb dle článku 56 Smlouvy o fungování EU (dále jen SFEU). (Borkovec 2014, s. 103)

3.2 Právní úprava

Co se týče právních pramenů evropského práva, volný pohyb služeb je upraven ve Smlouvě o fungování EU. Tato nepříliš rozsáhlá úprava v hlavě IV je dále doplněna o rozsáhlou judikaturu Evropského soudního dvora, který svými precedentními rozhodnutími dotváří konečnou podobu institutů evropského práva.

Oblast volného pohybu služeb se zejména opírá právní úpravu v článcích 56-62 SFEU přičemž čl. 62 SFEU odkazuje na subsidiární užití čl. 49 až 55 SFEU, které upravují svobodu usazování. Dále jsou to směrnice 2004/38/ES o právu

občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, směrnice 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací a směrnice 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu.

Důležité je zejména znění článku 56 SFEU, který říká, že *jsou zakázána omezení volného pohybu služeb uvnitř Unie pro státní příslušníky členských států, kteří jsou usazeni v jiném členském státě, než se nachází příjemce služeb. Evropský parlament a Rada však mohou rozšířit použitelnost této kapitoly též na poskytovatele služeb, kteří jsou státními příslušníky třetích zemí a jsou usazeni v Unii.* Cílem této úpravy je zpřístupnit poskytovatelům unijní trh, aniž by byli nuceni zakládat nové společnosti či pobočky.

Na to navazuje čl. 57, který definuje služby jako *výkony poskytované zpravidla za úplatu, pokud nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob.* Dále specifikuje, že pojem služby zahrnuje zejména *činnosti průmyslové povahy, činnosti obchodní povahy, řemeslné činnosti, činnosti v oblasti svobodných povolání.* Některé činnosti jsou pak dle čl. 58 SFEU z působnosti svobody služeb vyloučeny. Jedná se o oblast dopravy, jejíž úprava je díky své specifičnosti zařazena v systematice SFEU pod oddíl týkající se dopravy celkově a dále jsou vyloučeny rovněž veškeré činnosti, které jsou v členském státě spjaty s výkonem veřejné moci, byť tomu je pouze příležitostně. Aniž jsou pak dotčena ustanovení kapitoly týkající se práva usazování, může poskytovatel služby za účelem jejího poskytnutí dočasně provozovat svou činnost v členském státě, kde je služba poskytována, za stejných podmínek, jaké tento stát ukládá svým vlastním státním příslušníkům. Poskytovatel se tedy při přeshraničním poskytování služeb musí řídit právním řádem státu, ve kterém provozuje svou činnost. V právní teorii se tento koncept nazývá princip země určení.

Na základě těchto definic lze identifikovat charakteristická kritéria, jejichž splnění je podmínkou pro zařazení určité aktivity do režimu volného pohybu služeb. Prvním kritériem je negativní vymezení služeb a znamená, že za službu považujeme pouze to, co nelze zařadit pod pojem zboží, osoby nebo kapitál. Kromě tohoto prvotního kritéria musejí být splněna ještě další čtyři, jimiž jsou:

1. přeshraniční prvek
2. samostatná a nezávislá činnost
3. dočasnost
4. úplata

Zatímco první dvě uvedená kritéria musí být splněna vždy, u dočasnosti a úplaty to neplatí bezpodmínečně.

3.3 Přeshraniční prvek

Aby bylo možné aplikovat na danou situaci poskytování služeb unijní právo, je nutné, aby byla splněna podmínka přeshraniční povahy služby. Přeshraniční prvek je jednou ze základních charakteristik volného pohybu služeb a v praxi to znamená, že služba musí překračovat hranice. Judikatura výslovně stanoví, že o volný pohyb služeb se jedná *„ve všech případech, kdy osoba poskytující služby nabízí tyto služby v jiném členském státě, než ve kterém je usazena nebo kde mohou být příjemci těchto služeb usazeni“.* (Soudní dvůr: Komise v. Řecko, C-198/89) Tato podmínka je splněna hned ve čtyřech případech:

1. **Aktivní svoboda poskytování služeb** – případy, kdy se poskytovatel z jednoho členského státu přesouvá za účelem poskytnutí služeb v jiném členském státě.
2. **Pasivní svoboda poskytování služeb** – zde se jedná o opačnou možnost, tedy případy, kdy se příjemce z jednoho členského státu přesouvá za účelem využití služby do jiného státu Unie. Často se jedná o případy „klientské“ turistiky což znamená, že příjemci služeb si na jednotném trhu mohou vybírat mezi poskytovateli, kteří budou nejlépe vyhovovat jejich potřebám (286/82 a 26/83 Luisi a Carbone). Pod tuto variantu spadají ale i případy „běžné“ turistiky.
3. **„Ryzí“ přeshraniční pohyb služeb –** v tomto případě se jedná především o pohyb samotné služby, kdy osoby příjemce a poskytovatele neopouští svůj domovský stát. Nejčastěji je tato varianta spojena s využitím moderních telekomunikačních technologií, např. telefon, internet, televizní a rozhlasový signál apod. Pohyb služby nesouvisí s žádným hmotným nosičem, a tudíž se odlišuje od volného pohybu zboží (Soudní Dvůr: Alpine Investments. C-384/93). Kromě uvedené varianty můžeme pod tento typ volného pohybu služeb zařadit i případy, kdy sice jak poskytovatel, tak příjemce služby pocházejí ze stejného státu, avšak k samotné realizaci služby dojde v jiném členském státě, kde se obě osoby za tímto účelem přesunou. Typickým příkladem je poskytování průvodcovských služeb vlastním spoluobčanům v zahraničí. (Stehlík 2016, s. 187)

Do oblasti působnosti volného pohybu služeb pak dle odborné literatury spadají také všechny činnosti poskytovatele služby, které slouží k přípravě přeshraničního plnění a tedy všechna opatření spojená s otevřením trhu, jako je např. reklama. (Dauses 2002, s. 375)

Tento názor potvrdil také evropský tribunál v případu Gebhard, ve kterém judikoval, že poskytovatel se může za účelem poskytnutí svých služeb vybavit odpovídající „infrastrukturou“. (Soudní dvůr: Gebhard. Věc C-55/94)

3.4 Úplata

Jak již bylo zmíněno v předchozí části, úplata je jedním z klíčových kritérií pro to, aby mohla být činnost posuzována jakožto poskytování služeb. Úplata může mít formu jak peněžitého, tak nepeněžitého (naturálního) plnění. Dle čl. 57 SFEU zahrnuje volný pohyb služeb jen *taková plnění, která jsou zpravidla poskytována jen za úplatu ve smyslu hospodářského protiplnění za příslušné plnění.* Jednotlivá bezúplatně poskytovaná plnění spadají pod čl. 57 pouze tehdy, pokud takové plnění je jinak běžně poskytováno za úplatu. *Není však nutné, aby úplatu poskytl příjemce plnění. Úplata, i když je poskytnuta třetí osobou, tím neztrácí povahu protiplnění*. (Dauses 2002., s. 371-372)

Toto protiplnění musí být přitom skutečné a nikoliv jen nevýznamné. Výkon činnosti totiž muší směřovat k zaručení hospodářské nezávislosti poskytovatele. (Hradil 2011, s. 16)

Jak již bylo zmíněno, protiplnění za službu může poskytnout i třetí osoba odlišná od příjemce služeb. Nejčastěji se tak děje v oblasti pojišťovnictví v případě smluv ve prospěch třetí osoby a v případech financování z veřejného rozpočtu.

3.5 Osobní působnost volného pohybu služeb

Osobní působnost volného pohybu služeb se vztahuje jak na fyzické osoby, tak na společnosti. Z oblasti fyzických osob spadají do okruhu oprávněných k volnému pohybu služeb pouze poskytovatelé služeb, kteří jsou státními příslušníky některého členského státu. Článek 56 SFEU však přímo nevyžaduje, aby poskytovatel plnění měl státní příslušnost země, v níž je usídlen.

Státní příslušníci států přidružených k EU mají zajištěno jen právo na vstup a pobyt za účelem výkonu nezávislého povolání, nikoliv pracovního poměru. Existuje však ještě zvláštní skupina tzv. „odvozených beneficientů“ jimiž se rozumí rodinní příslušníci příjemců nebo poskytovatelů, a také specifická skupina nepracujících osob: studentů, stážistů a důchodců. Rodinným příslušníkům těchto nepracujících náležejí stejná práva, a to bez ohledu na jejich národnost

Z rozsudku ESD ve věci Michelleti lze vyvodit, že ustanovení o volném pohybu služeb se aplikuje i v případě, že má fyzická osoba – podnikatel, dvojí občanství. (Soudní dvůr: Micheletti. Věc C- 369/90)

Pokud jde o právnické osoby, přiznává SFEU již od svého počátku v oblasti základních svobod stejné zacházení jako státním příslušníkům členských států i společnostem, které jsou založeny podle práva některého ze členských států a současně mají své sídlo, svou ústřední správu nebo hlavní provozovnu ve Společenství. (Hradil 2011, s. 152)

Článek 54 SFEU specifikuje, *že společnostmi se rozumějí společnosti založené podle občanského nebo obchodního práva včetně družstev a jiné právnické osoby veřejného nebo soukromého práva s výjimkou neziskových organizací*. Lze tedy říci, že za právnické osoby podřízené ustanovením o službách se považují pouze společnosti založené za účelem dosažení zisku.

3.6 Přímá použitelnost

Pro jednotlivce má klíčové právní účinky **přímá použitelnost**. ESD deklaroval přímou použitelnost čl. 56 SFEU v dnes již klasickém případě van Binsbergen. V praxi to znamená, že správní úřady, do jejichž působnosti spadá činnost s dopadem na volný pohyb služeb, nesmějí použít odporující vnitrostátní právo. (Soudní dvůr: van Binsbergen. Věc 33-74.) Přímá použitelnost čl. 56 SFEU(dříve SES) platí již od 1. 1. 1970. Jelikož je z rozsahu volného pohybu služeb vyloučen sektor dopravy, článek 58 poskytuje tomuto sektoru služeb výjimku i co do aplikovatelnosti přímé použitelnosti.

3.7 Rozdíly mezi volným pohybem služeb a právem usazení

Svoboda usazování a volný pohyb služeb mají mnoho společných bodů, jelikož z ekonomického hlediska plní stejnou funkci. U poskytování služeb na vnitřním trhu je klíčovým definičním znakem dočasnost této činnosti a mimo ojedinělosti je také jedním ze dvou základních kritérií pro rozlišování mezi volným pohybem služeb a právem usazení.

Pokud poskytovatel služby vykonává činnost na území jiného členského státu pouze dočasně, nevztahují se na něj ustanovení o usazování ale ustanovení o poskytování služeb. Z uvedeného vyplývá, že pokud daný subjekt poskytuje služby v hostitelském státě stabilně a pravidelně, pak je jeho jednání posuzováno jako usazení.

Dočasnost je však nutno vždy posuzovat individuálně. Blíže se touto otázkou zabýval ESD v případě Gebhard. Soud zde stanovil, že *„dočasný charakter činností musí být posuzován nikoliv pouze v závislosti na délce trvání poskytované služby, ale rovněž v závislosti na její četnosti, pravidelnosti či nepřetržitost.“* Jelikož v daném případě pan Gebhard vykonával profesní činnost v jiném členském státě trvale a nepřetržitě, vztahovalo se na něj proto ustanovení o právu usazování, nikoli to o volném pohybu služeb. (Soudní dvůr: Gebhard. Věc C-55/94)

Je však možné, aby si poskytovatel služby, ovšem také pouze dočasně, zřídil na území hostitelského členského státu kancelář, filiálku nebo pobočku (bez právní subjektivity), která je nezbytná pro výkon jeho činnosti. Pokud však tato kancelář, filiálka nebo pobočka má vlastní zaměstnance nebo za ni trvale jednají určité osoby usazené v hostitelském státě, tak se jedná o usazení, nikoliv o poskytování služeb. (Soudní dvůr: Komise v. Německo. Věc C-205/84.) *Avšak zřízení poštovní schránky na území státu, kde je služba poskytována, není považováno za usazení.* (Preambule Směrnice, bod 37)

3.8 Obsah volného pohybu služeb – zákaz omezení

Proto, aby mohl být volný pohyb služeb realizován, je potřeba zabezpečit odstranění veškerých překážek volného trhu se službami ze strany členských států. Primární právo v čl. 56 SFEU jasně stanoví zákaz omezení volného pohybu služeb. Zakázána je nejen jakákoliv diskriminace poskytovatelů na základě jejich státní příslušnosti, ale také jakékoliv omezení svobody poskytovat služby vycházející ze skutečnosti, že osoba poskytující služby je usazena v jiném členském státě, než ve kterém je služba poskytována. (Soudní dvůr: van Binsbergen. Věc C-33/74) Jak bylo popsáno výše, je tato zásada nediskriminace přímo použitelná.

3.9 Druhy diskriminace

3.9.1 Přímá diskriminace

Nejběžnější případ**,** který zahrnuje především taková opatření, která brání volnému pohybu služeb tím, že rozlišují mezi domácími a zahraničními poskytovateli nebo příjemci služeb. Zákaz diskriminace zahrnuje na prvním místě zákaz rozlišování mezi osobami na základě jejich státní příslušnosti.
Příkladem takovéto formy diskriminace kauza tzv. turistických cen ve Španělsku, ve které Soudní dvůr uznal, že pravidla španělského práva, podle kterých mají všichni španělští občané vstup do muzeí zdarma, zatímco občané jiných

členských států starší 21 let musí zaplatit vstupné, představují překážku volného obchodu služeb a jsou proto rozporu s evropským právem. (Stehlík 2016, s. 191)

Jako další příklad přímé diskriminace je možno uvést požadavek italského práva, podle kterého mohly licenci pro provozování soukromých bezpečnostních služeb získat pouze italské společnosti. Soudní dvůr shledal tuto úpravu za odporující pravidlům evropského práva.

3.9.2 Nepřímá diskriminace

V případě nepřímé diskriminace se jedná o překážky týkající se na první pohled neutrálních kritérií, jež poskytovatel musí splňovat, ale ve skutečnosti mají stejný účinek jako přímo diskriminační opatření a vedou ke stejnému výsledku. Soudní dvůr ve věci C-113/89 Rush Portuguesa potvrdil, že je třeba uplatnit zákaz omezení obsažený v čl. 56 také na případy nepřímé diskriminace. Soudní dvůr v tomto případě uznal právo společností z jednoho členského státu provozovat své aktivity prostřednictvím svých zaměstnanců a rozhodl, že pravidla francouzského práva byla neslučitelná se Smlouvou. (Stehlík 2016, s. 193)

3.9.3 Zakázaná nediskriminační opatření

V oblasti volného pohybu služeb platí jak zákaz diskriminačních opatření, tak zákaz dalších opatření a požadavků, které mohou tvořit překážku plnohodnotnému využívání svobody volného pohybu služeb.

Lze za ně pokládat všechna státní opatření bránící, překážející nebo znesnadňující pohyb služeb, které nelze odůvodnit obecným zájmem nemajícím ochranářskou povahu, která překračují míru nutnou k dosažení cíle nebo jsou v nepoměru ke sledovanému cíli. (Dauses 2002, s. 381) Konkrétně se pak jedná o předpisy týkající se způsobu uspořádání, kvalifikačních předpokladů, stavovské povinnosti, kontroly odpovědnosti a ručení. Do této kategorie spadají rovněž oborové etické kodexy.

Klíčovým rozhodnutím je rozsudek ve věci C-76/90 Sager, kde soudní dvůr vyslovil, že *„je třeba zdůraznit, že článek 59 Smlouvy o ES (nyní čl. 56 SFEU) vyžaduje nejen odstranění jakékoliv diskriminace vůči osobě poskytující služby na základě její státní příslušnosti, ale rovněž odstranění jakéhokoliv omezení, i když je aplikováno bez rozdílu na vnitrostátní poskytovatele a na ty z jiných členských států, pokud je způsobilé zakázat nebo jinak narušit činnost poskytovatele usazeného v jiném členském státě, kde legálně poskytuje podobné služby.“* Dále v souvislosti s případem stanovil, že vnitrostátní právo, které vyhrazuje služby zastupování ve věcech patentů pouze osobám se zvláštní kvalifikací (tzv. patentovým zástupcům) není slučitelné požadavky evropského práva. (Stehlík 2016, s. 193)

3.10 Výjimky ze zákazu omezení volného pohybu služeb

Jak již bylo uvedeno v předchozím textu, volný pohyb služeb má se svobodou usazování mnoho společných prvků a nejvíce se podobnost obou svobod projevuje v oblasti výjimek ze zákazu omezení. V rámci volného pohybu služeb platí také stejné **psané výjimky** jako u svobody usazování a jsou stanoveny čl. 52 SFEU, jsou to:

- Výkon veřejné moci
- Ochrana veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrana zdraví

Jelikož tyto výjimky mohou působit diskriminačně, je možné je užívat pouze ve výjimečných případech, v nezbytném rozsahu a nikdy ne za účelem ochrany určitých národních ekonomických zájmů. (Stehlík, 2016, s. 196)

Cizozemští poskytovatelé služeb smějí být diskriminováni jen za předpokladu existence skutečného a dostatečně závažného ohrožení primárních zájmů společnosti. Taková situace nastává, když jsou dotčeny základní práva zajištěná ústavou, jako např. právo na život. (Dauses 2002, s. 386)

Dále existují také **výjimky nepsané**, které někdy také označujeme jako naléhavé důvody obecného zájmu. V praxi se do těchto důvodů promítá např. zlepšení pozice příjemce služby, zlepšení jeho právního postavení či záruka určitého minimálního standardu poskytované služby. Rovněž platí, že uplatnění těchto požadavků obecného zájmu je vázáno na splnění přísných podmínek a to:

- **Ekvivalence** – opatření musí být nediskriminační
- **Proporcionalita** – opatření musí být přiměřené
- **Užitečnost** – opatření musí být nezbytné, tedy schopné zajistit stanovený cíl
- **Kategorický požadavek** – opatření musí sledovat nějaký důležitý požadavek obecného zájmu
- **Originalita** – musí se jednat o oblast doposud neharmonizovanou evropským právem
- **Subsidiarita** – stát musí respektovat právní úpravu daného povolání v domovském státě a uznat tamější nástroje ochrany onoho kategorického požadavku

Důvodem obecného zájmu se rozumí např. ochrana spotřebitele, kulturněpolitický zájem (např. zájem na šíření povědomí o kulturním dědictví země),

ochrana duševního vlastnictví (Soudní dvůr: Coditel, Věc C-62/79), ochrana sociálních práv pracovníků (např. péče o zaměstnance, sociální jistoty, ochrana pracovních míst) nebo boj proti drogové turistice (Soudní dvůr: Josemans, Věc C-137/09).

3.11 Uznávání diplomů a kvalifikací

Požadavky na kvalifikaci a vzdělání pro jednotlivá povolání se často stát o státu velmi liší a tím samozřejmě dochází k vytváření překážek volného poskytování služeb. *Úpravy použitelné nerozdílně, které stanoví požadavky na profesní kvalifikaci poskytovatele služby, přinášejí přirozeně problémy poskytovateli služeb, který působí přeshraničně a pouze příležitostně, a proto podléhají přísnému posouzení. Přitom je třeba prověřit, zda je požadovaná profesní kvalifikace nutná pro všechny činnosti přicházející v úvahu. Nadto je třeba klást si otázku, zda musejí být použity požadavky kladené na tuzemské poskytovatele téže služby*. (Dauses 2002, s. 387)

Příkladem této problematiky je případ Thieffry. Pan Thieffry byl advokátem původem z Belgie, kde také získal svůj doktorský titul v oblasti práva, jenž byl francouzskými univerzitami považován za ekvivalentní vůči titulu získanému na kterékoliv francouzské univerzitě. I přes uznání ekvivalence těchto titulů byla odmítnuta žádost pana Thieffryho o vstup do pařížské advokátní komory s odůvodněním, že nedisponuje francouzským titulem na požadované úrovni. Pan Thieffry se proto obrátil na ESD, který rozhodl v jeho prospěch s odvoláním na Obecný program pro odstranění omezení volného pohybu služeb, který byl přijat v roce 1961. (Barnard 2013)

Podobný přístup zvolil ESD také v případu Reyners, kdy stanovil, že **nediskriminační princip má přímý účinek i přes absenci implementace směrnic.** V souvislosti s tímto tématem stojí za zmínku také rozhodnutí ESD ve věci Corsten, kde stanovil, že požadavky kladené německou legislativou na nizozemského architekta (povinná registrace, podmíněná doložením řady dokumentů a vstupem do profesní organizace, nadto spojená s poplatkem) byly z hlediska volného pohybu služeb nepřiměřené, i když se jednalo o legitimní požadavky směřující k ochraně spotřebitelů. (Šišková 2012, s. 81)

Původním způsobem odstraňování překážek souvisejících s oblastí kvalifikace a uznávání diplomů bylo vydávání směrnic týkajících se jednotlivých profesí. První vlna směrnic zahrnovala sedm povolání: lékaři, zdravotní sestry, dentisté, veterináři, porodní asistentky, lékárníci a architekti. Později byly přijaty směrnice upravující svobodu usazování pro průmyslovou výrobu a zpracování, pro velkoobchodníky, maloobchodníky, obchodní zprostředkovatele, výrobce potravin a nápojů, dopravce, pojišťovací agenty, banky a jiné finanční

instituce, úvěrové instituce a mnoho dalších. (Outlá 2008, s. 245) Po summitu Evropské rady v roce 1984 se od tohoto vertikálního řešení začalo upouštět a nastal přechod na horizontální způsob vzájemného uznávání kvalifikace, který se nevztahoval pouze na určitou profesi, ale bylo možné jej aplikovat obecně dle dosaženého vzdělání. *Na základě toho pak byla přijata směrnice Rady 89/48 EC z 21. 12. 1988 o obecné úpravě uznávání vysokoškolských diplomů vydaných po ukončení nejméně tříletého odborného vzdělání a přípravy, aniž by usilovala o jakoukoliv harmonizaci vzdělávacích programů v členských státech. Opírá se o zásadu předpokladu rovnocennosti národních vzdělávacích systémů.* (Janků 2009, s. 119)

4 Historie liberalizace volného pohybu služeb

Snahy o liberalizaci volného pohybu služeb začaly již v roce 1957 podpisem Římských smluv, tedy Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (EHS). Jeho hlavními cíli byl hospodářský růst, stabilita a především budování těsnějších vztahů mezi členskými státy prostřednictvím společného trhu. Členové společenství se tímto zavázali k postupnému odstranění překážek volného pohybu služeb. Společný trh měl být vytvořen v průběhu tzv. přechodného období, které čl. 8 SES vymezil v trvání dvanácti let. Přechodné období bylo rozčleněno na tři etapy po čtyřech letech, z nichž každá obnášela zahájení a současně také provádění souhrnu opatření. Přechod od jedné etapy k druhé byl podmíněn splněním stanovených cílů, o čemž rozhodovala jednomyslným stanoviskem Rada, a to na základě zprávy vypracované Komisí. V případě, že by nebylo dosaženo jednomyslnosti, mohlo se trvání etapy prodloužit o další rok. Druhá a třetí etapa mohly být naopak na základě rozhodnutí Rady o rok zkráceny. V rámci smlouvy pak byly členské státy inspirovány k dobrovolné liberalizaci služeb ve větší míře, pokud by jim to dovolovala jejich celková hospodářská situace a stav v příslušném hospodářském odvětví.

Dne 18. prosince 1961 Rada vydala **Všeobecný program rušení omezení svobodného pohybu služeb**. Ten definoval jednotlivá omezení, která bylo třeba zrušit, a obsahoval také harmonogram, ve kterém mělo dojít ke zrušení jednotlivých omezení. Díky přílišné rozmanitosti služeb nebyla problematika upravena horizontálně, ale postupovalo se sektorově. Podle harmonogramu stanoveného ve Smlouvě o EHS mělo být společného trhu dosaženo 1. 1. 1970. Liberalizační práce však postupovaly pomalejším tempem, než bylo naplánováno a stanovené cíle nebyly splněny v časovém termínu. Jedním z důvodů, proč se nepodařilo splnit vytyčené cíle do konce roku 1969, byl také fakt, že liberalizace obchodu se službami byla upozaděna ve prospěch volné pohybu zboží, který byl pro mnohé členské státy prioritou.

K částečné změně došlo až v 70. letech, kdy rozsudek SD ve věci Reyners stanovil, že po uplynutí přechodného období jsou základní právní principy, vztahující se k volnému pohybu služeb, obsažené v SEHS přímo použitelné a mají přímý účinek. (Soudní dvůr: Reyners. Věc C- 2/74) K dalšímu posunu přeshraničního poskytování služeb došlo díky rozsudku ve věci van Binsbergen, ve kterém soud rozhodl, že omezení poskytování služeb do zahraničí na základě státní příslušnosti jsou zakázaná a volný pohyb služeb by měl být zaručen již

od 1. ledna 1970. Ačkoliv tento rozsudek ESD teoreticky deklaroval liberalizaci služeb za existující, jednotný evropský trh fakticky ještě neexistoval.

V roce 1973 došlo poprvé k rozšíření společenství o nové členy, jimiž byly Dánsko, Irsko a Velká Británie. Napjaté vztahy uvnitř společenství po dvojím francouzském vetu britského členství společně s ropnými krizemi měly za následek zpomalení tempa hospodářské integrace a pokles ekonomických ukazatelů tehdejšího Společenství. Rozvoj volného pohybu služeb proto nebyl aktuálním politickým tématem.

Téma liberalizace služeb se opět výrazněji vrátilo do hry v 80. letech, kdy byl vytvořen prostor pro reformy, a mnozí odborníci viděli řešení ekonomických problémů právě v prohlubování hospodářské integrace. Vznikl tak dokument nesoucí název **Bílá kniha o vnitřním trhu**, který představil komisař Jacquese Delors bezprostředně po svém nástupu do funkce v březnu 1985. Bílá kniha nebyla právně závazným aktem, jednalo se o seznam 279 návrhů na opatření směřujících k odstranění fyzických, technických a daňových překážek vnitřního trhu. Fyzické překážky představovaly kontroly na hranicích, jimž podléhá zboží a osoby. Technické překážky spočívaly ve stávajících předpisech a praktikách členských států včetně technických norem a správních kontrolních řízení. Daňové překážky spočívaly zejména v nepřímých daních, ukládaných na zboží a poskytování služeb v jednotlivých členských státech. (Tichý 2006, s. 397)

V osmdesátých letech došlo k rozšíření společenství o další tři členy, jimiž byly Řecko (1981), Španělsko a Portugalsko (1986). Integrační proces tím získal nový impuls, který vyvrcholil přijetím Jednotného evropského aktu (JEA), přijatým dne 28. února 1986, s nímž nabyly návrhy z Bílé knihy právní závaznosti. Jeho hlavním cílem bylo prohloubit evropskou integraci zejména v oblasti základních tržních svobod – volného pohybu zboží, služeb, pracovníků a kapitálu. JEA jako první dokument definoval podobu jednotného vnitřního trhu (JVT) a také stanovil lhůtu pro jeho vytvoření a to k 1. 1. 1993. Vytvoření JVT bylo podmíněno řadou právních a institucionálních změn, které byly obsaženy právě v jednotném evropském aktu, jenž změnil řadu ustanovení Smlouvy o EHS. (Tomášek 2013, s. 44) Jednu z těchto změn představovala změna systému hlasování o otázkách společného trhu, jehož nový mechanismus byl mnohem pružnější. V oblasti legislativy jednotného trhu (vyjma daní, sociálních standardů a volného pohybu osob) se tak upustilo od nutnosti jednomyslného stanoviska Rady a přešlo se ke schvalování kvalifikovanou většinou.

Dalším důležitým milníkem v historii evropské integrace se stala tzv. Maastrichstká smlouva nebo také Smlouva o Evropské unii platná od 1. listopadu

1993. Smlouva o EU doplnila program vnitřního trhu o hospodářskou a měnovou unii. Přijetí společné měny je nezbytným a logickým krokem integračního procesu poté, co byl dokončen vnitřní trh. Téhož roku, jako vešla v planost Smlouva o EU, začal fakticky fungovat také jednotný vnitřní trh. Ten bohužel nesplňoval parametry dohodnuté v rámci JEA a v reakci na vzniklou situaci byl vypracován **Akční plán k završení jednotného vnitřního trhu** ze dne 4. června 1997**.** Dokument obsahoval seznam překážek fungování JVT, které doposud nebyly odstraněny a zároveň také seznam opatření, které měly vést k jejich likvidaci. Opatření měla být přijata nejpozději do 1. 1. 1999. Všechna opatření pro dokončení vnitřního trhu se k tomuto datu nepodařilo uskutečnit a realita byla taková, že sektor služeb patřil stále mezi ty nejméně rozvinuté. V prosinci r. 1999 tak v Helsinkách vznikl dokument **Strategie pro evropský vnitřní trh**, z něhož vychází tzv. Lisabonská strategie.

Lisabonská strategie byla přijata na zasedání Evropské rady v Lisabonu na jaře roku 2000 s desetiletým časovým horizontem a reagovala na vážné a dlouhodobé slabiny v ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti zemí Unie. EU usilovala o to, aby urychleně odstranila své zaostávání v těchto oblastech a stala se respektovaným aktérem globálního světa. Přibližování k lisabonským cílům se však ukázalo jako velice obtížné. (MPO, Houska 2006, [online]) Hlavní směry lisabonské strategie můžeme rozdělit do tří skupin: ekonomické, sociální a ekologické. Jedna z nejdůležitějších součástí ekonomické složky, byla reforma spojená s dokončováním vnitřního trhu a s tím spojené odstranění překážek pro podnikání, zejména pro malé střední podniky. Cílem bylo vytvořit "plně funkční vnitřní trh", který bude podporovat růst, posilovat konkurenceschopnost a přispívat také k aktivní politice zaměstnanosti, jejíž součástí bylo také zvyšování zaměstnanosti ve službách.

V roce 2002 vydala Evropské komise zprávu „Stav vnitřního trhu služeb“, v níž identifikovala největší překážky budování volného trhu se službami ovlivňující poskytovatele služeb i samotné spotřebitele. Tyto překážky byly rozděleny na právní (především požadavky kladené na poskytovatele vycházející z právního řádu dané země) a překážky neprávního charakteru (např. kulturní a jazykové překážky).

O rok později pak byla vydána další zpráva nesoucí název **Strategie vnitřního trhu– Priority 2003–2006**, v níž se Evropská komise zavázala k vytvoření legislativního aktu, jež bude tyto překážky odbourávat. Původní návrh Směrnice (tzv. Bolkesteinův návrh) Komise předložila v lednu 2004 a ten obsahoval dva zásadní body, které byly pro EP nepřijatelné:

1. tzv. princip země původu (zjednodušeně řečeno zásadu, že k poskytování služeb kdekoli v EU by měl postačovat jeden živnostenský list nebo analogické oprávnění),
2. nová norma měla mít horizontální charakter (až na několik podstatných výjimek se měla vztahovat na poskytování v zásadě všech služeb).

V dubnu 2006 došlo k revizi návrhu, v níž byl princip země původu nahrazen tzv. pravidlem svobody poskytování služeb. Změna měla cílovým zemím umožnit omezit na svém území poskytování služeb subjekty z jiných členských států, pokud nesplní jimi stanovené podmínky. Komise z návrhu odstranila také odkaz na „služby obecného zájmu" a nahradila je pojmem „služby obecného hospodářského zájmu". (Euroskop, Krutílek 2012, [online]) V této výrazně okleštěné podobě byl návrh přijat v prosinci 2006.

5 Směrnice o službách na vnitřním trhu

5.1 Předmět úpravy

Hlavním cílem přijetí směrnice 2006/123/ES bylo otevření trhu se službami, jež vytvářejí přes dvě třetiny celkového HDP států EU. Obecně lze říci, že do působnosti Směrnice spadají služby hospodářské povahy, které jsou poskytovány osobou (jak fyzickou, tak právnickou) usazenou v jednom z členských států EU. Úprava se rovněž vztahuje na všechny veřejné služby, které jsou poskytované za úplatu. Směrnice se týká jak **výkonu svobody usazování v oblasti služeb** (jde např. o založení společnosti nebo pobočky společnosti v zahraničí za účelem trvalého působení na daném trhu), tak **dočasného přeshraničního poskytování služeb** do jiného státu.

Do působnosti Směrnice patří obecně komerční služby, přičemž některé z ní jsou explicitně vyloučeny. Vyloučeny jsou:

- služby obecného zájmu nehospodářské povahy
- finanční služby[1]
- služby a sítě elektronických komunikací
- dopravní služby
- zdravotní služby
- sociální služby v oblasti sociálního bydlení, péče o děti a podpory rodin a osob ve stavu nouze
- služby agentur na zprostředkování dočasné práce
- audiovizuální služby
- hazardní hry, včetně loterií a sázek
- soukromé bezpečnostní služby
- služby poskytované notáři a soudními vykonavateli
- činnosti spojené s výkonem veřejné moci

(Směrnice 2006/123/ES, čl. 2)

[1] Finanční služby jsou z oblasti působnosti Směrnice vyloučeny, neboť tyto činnosti jsou předmětem zvláštních právních předpisů, které jsou, stejně jako Směrnice, zaměřeny na dosažení skutečného vnitřního trhu služeb. V důsledku toho toto vyloučení zahrnuje všechny finanční služby jako bankovnictví, úvěry, pojištění včetně zajištění, zaměstnanecké nebo osobní důchody, cenné papíry, investiční fondy, platby a investiční poradenství.

Pro úplnost je ještě nutné uvést, že Směrnice se žádným způsobem nedotýká daňové problematiky. Cílem této směrnice je vytvořit právní rámec pro zajištění svobody usazování a volného pohybu služeb mezi členskými státy, přičemž směrnicí není harmonizováno ani dotčeno trestní právo. *Členské státy by však neměly mít možnost omezovat volný pohyb služeb uplatňováním trestněprávních předpisů, které se konkrétně dotýkají přístupu k činnosti poskytování služeb nebo jejího výkonu, a obcházet tak pravidla stanovená v této směrnici.* (Směrnice 2006/123/ES, preambule bod 12)

5.2 Administrativní zjednodušení

Podniky a potenciální podnikatelé se často v souvislosti s výkonem (vznikem) své činnosti musejí potýkat s těžkopádnými formalitami a netransparentními vlekoucími se procedurami. Ve snaze o správní zjednodušení a odstranění nadměrných požadavků kladených na podnikatele, ukládá Směrnice členským státům povinnost přezkoumat postupy a formality použitelné na přístup k činnosti poskytování služeb a její výkon. Pokud postupy a formality přezkoumané dle tohoto odstavce nejsou dostatečně jednoduché, členské státy je zjednoduší. (Směrnice 2006/123/ES, čl. 5)

To vše však musí být provedeno v souladu s dosažením cílů veřejného zájmu. Za cíl veřejného zájmu je dle znění směrnice považována ochrana spotřebitelů a životního prostředí. Nejen pro členské státy, ale také pro profesní sdružení, organizace a asociace to přináší požadavek časově (finančně) náročného ověřování, zda veškeré národní právo a další profesní pravidla jsou opravdu kompatibilní s požadavky ve směrnici. Pro dosažení administrativního zjednodušení pak Směrnice zavádí:

1. omezení pro členské státy **vyžadovat** na cizím poskytovateli služeb **originální doklady**, jejich ověřené kopie či ověřené překlady. Správnímu orgánu budou v takovém případě muset stačit neověřené překlady do některého z domácích úředních jazyků. Účelem tohoto administrativního zjednodušení je zbavit poskytovatele služeb nákladné a časově náročné procedury obstarávání úředně ověřených překladů. Napříště bude na členském státě, aby si pomocí **tzv. IMI** systému sám ověřil, zda předložený doklad je skutečně kopií existujícího originálu a zda je předkládající osoba skutečným držitelem tohoto osvědčení, dokladu či potvrzení.

2. zřízení **Jednotných kontaktních míst**. Příkladem takového zjednodušení legislativy může být zrušení specifických oprávnění pro maloobchodní prodejny ve Francii. Nyní mohou obchody s výměrou menší než 1 000 m² začít fungovat, aniž by musely čekat na udělení „maloobchodního" povolení. (MPO 2007,[online])

5.2.1 Jednotná kontaktní místa

Jednotná kontaktní místa představují hlavní nástroj administrativního zjednodušení. Jak již bylo řečeno, jejich zřízení je závazné dle Směrnice 2006/123/ES a představují místa jak reálná, tak virtuální, na nichž je možno vyřídit všechny potřebné procedury a formality, které ukládá daný stát. JKM musí poskytovatelům a příjemcům služeb zajistit dostupnost určitých klíčových informací v několika unijních jazycích (např. angličtina, němčina) a také musí být zajištěna možnost elektronické komunikace s JKM. Za své služby mohou JKM vybírat poplatky, ty však musí být přiměřené, tj. úměrné jednotlivým úkonům. V souladu s nediskriminačním záměrem je také nutné, aby se stejné povinnosti a procedury týkaly jak zahraničních, tak domácích poskytovatelů služeb.

Ve směrnici je konkrétně uvedeno, *že členské státy zajistí, aby poskytovatelé mohli splnit prostřednictvím jednotných kontaktních míst tyto postupy a formality:*

- *veškeré postupy a formality potřebné pro přístup k jejich činnostem poskytování služeb, zejména veškerá prohlášení, ohlášení nebo žádosti nezbytné pro povolení od příslušných orgánů, včetně žádostí o zapsání do registru, rejstříku nebo databáze, nebo pro registraci u profesního subjektu nebo sdružení;*
- *veškeré žádosti o povolení nutné pro výkon jejich činností poskytování služeb.* (Směrnice 2006/123/ES, čl. 6)

Směrnice také ustanovuje právo na informace, dle kterého musejí členské státy zajistit, aby byly poskytovatelům a příjemcům na jednotných kontaktních místech snadno přístupné tyto informace:

- *požadavky vztahující se na poskytovatele usazené na jejich území, zvláště pak požadavky týkající se postupů a formalit nutných pro přístup k činnostem poskytování služeb a jejich výkon;*
- *kontaktní údaje příslušných orgánů, které umožňují přímé spojení s nimi, včetně údajů o orgánech odpovědných za záležitosti spojené s výkonem činností poskytování služeb*
  (Směrnice 2006/123/ES, čl. 7)

5.3 Povolovací režimy

Povolovacími režimy se rozumí každý postup, podle kterého musí poskytovatel nebo příjemce postupovat proto, aby mohl službu vykonávat či přijmout. Členské státy nesmí podmínit přístup k činnosti poskytování služeb nebo její výkon povolovacímu režimu, pokud nejsou splněny následující podmínky:

- povolovací režim je **nediskriminační**
- potřeba povolovacího režimu je opodstatněna **naléhavým důvodem obecného zájmu**
- sledovaného cíle nelze dosáhnout pomocí **méně omezujícího opatření** (k následné kontrole by docházelo příliš pozdě na to, aby byla skutečně účinná)

Daná kritéria je však možné interpretovat různými způsoby, což ošetřuje Směrnice v čl. 15, který stanovuje nutnost hodnocení požadavků, tedy **tzv. screening**. Jedná se o kontrolu právního řádu pro zajištění slučitelnosti daných požadavků s již zmíněnými podmínkami nediskriminace, přiměřenosti a nutnosti. Následně musí splnit **notifikační povinnost**, což znamená, že členský stát musí předat Komisi zprávu obsahující odůvodnění existence těch povolovacích režimů, které si bude chtít ve svém právním řádu ponechat. Požadavky, které si chce stát ponechat, musejí splňovat následující kritéria: nediskriminační, opodstatněná naléhavým důvodem obecného zájmu, přiměřená danému cíli obecného zájmu, jasná a jednoznačná, objektivní, předem zveřejněná, průhledná a přístupná. Podmínky pro udělování povolení pro nové usazení se nesmějí překrývat s rovnocennými požadavky a kontrolami, které již subjekt splnil v jiném členském státě nebo tomtéž členském státě. Povolení získá poskytovatel ihned poté, co bylo zjištěno splnění podmínek pro jeho udělení.

Článek 11 se pak týká doby platnosti povolení, která v zásadě nesmí být omezena a přináší tak významnou změnu pro tuzemské poskytovatele. Řada povolení se dnes uděluje na dobu určitou. Po uplynutí doby musí podnikatel o povolení znovu zažádat a absolvovat celé správní řízení. Výjimkou jsou případy, kdy se povolení automaticky prodlužuje nebo platí pouze s výhradou nepřetržitého plnění požadavků a také v případě, že je počet dostupných povolení omezen z naléhavých důvodů obecného zájmu. Omezenou dobu platnosti povolení lze obecně opodstatnit naléhavým důvodem obecného zájmu.

Situacemi kdy je počet povolení pro určitou činnost omezen (z důvodu nedostatku dostupných přírodních zdrojů nebo technických kapacit) se zabývá článek 12 Směrnice. V dané situaci je pro výběr z množství potenciálních uchazečů použito výběrové řízení. Pro splnění podmínek nestrannosti a průhlednos-

ti je zejména důležité dostatečné zveřejnění informací o zahájení, průběhu a ukončení řízení.

5.3.1 Zakázané požadavky a požadavky podléhající hodnocení

V článcích 14 a 15 uvádí Směrnice požadavky, kterými nesmějí členské státy podmiňovat přístup k činnosti poskytování služeb nebo jejímu výkon na svém území a také ty, u kterých je nutnost dalšího posouzení jejich validity. Co se týče svobody usazení, rozlišujeme dva druhy požadavků. Jednak jsou to požadavky absolutně zakázané, jejichž existenci v právních řádech členských států nelze ničím ospravedlnit, a dále jsou to požadavky, které za určitých okolností ospravedlněné být mohou.

Mezi absolutně zakázané požadavky řadíme:

- diskriminační požadavky založené přímo nebo nepřímo na státní příslušnosti, které zahrnují jak požadavky na státní příslušnost poskytovatele, tak požadavku, aby měl poskytovatel bydliště na jejich území
- zákaz omezující usazení poskytovatelů na více než jeden členský stát
- omezení svobody poskytovatele zvolit si mezi hlavní a vedlejší provozovnou
- zákaz podmínky reciprocity
- individuálně prováděná ekonomické prověrky
- zákaz přímého nebo nepřímého zapojení konkurenčních hospodářských subjektů do udělování povolení nebo do přijímání jiných rozhodnutí příslušných orgánů
- zákaz povinnosti získat finanční záruky nebo pojištění od hospodářských subjektů usazených v témže členském státě
- zákaz povinnosti být po určitou dobu předběžně registrován nebo již dříve po určitou dobu vykonávat danou činnost v témže členském státě.

U požadavků podléhajících hodnocení je na příslušných orgánech členských států, aby posoudily, zda jejich právní systémy obsahují některé z nediskriminačních požadavků, kterými podmiňují přístup k činnosti poskytování služeb nebo její výkonu:

- množstevní nebo územní omezení,
- povinnost poskytovatele mít určitou právní formu,
- požadavky související s držením podílu na kapitálu společnosti

- požadavky vyhrazující přístup k dotyčné činnosti poskytování služeb určitým poskytovatelům
- zákaz vlastnit více než jednu provozovnu na území stejného státu
- požadavky stanovující minimální počet zaměstnanců
- pevně stanovené minimální nebo maximální sazby, které poskytovatel musí dodržovat
- povinnost poskytovatele poskytovat společně se svou službou i jiné zvláštní služby

Požadavky, které si chce daný členský stát ve své právní úpravě ponechat, musí být uvedeny ve zprávě pro Komisi a současně splňovat také základní podmínky nediskriminace, přiměřenosti a nezbytnosti.

5.3.2 Procedura tichého souhlasu

Tento mechanismus procesního řízení se týká povolovacích režimů a je upraven v bodě 39 preambule Směrnice. Princip tichého souhlasu bude zaveden např. do režimu žádosti o povolení provozování autoškol, energetických auditorů a insolvenčních správců. Ohlašovacích živností se tento princip týkat nebude, protože v nich (živnosti volné, vázané a řemeslné) už v podstatě existuje. Procedura tichého souhlasu znamená implicitní udělení povolení na základě skutečnosti, že se příslušný orgán nevyjádřil, tedy nerozhodne-li správní orgán ve stanovené lhůtě, bude se povolení považovat za udělené. Podobný institut je zaveden v oblasti stavebního řízení, kdy k postavení drobné stavby je třeba záměr ohlásit stavebnímu úřadu a po uplynutí lhůty je možno začít stavět. V této lhůtě může úřad určit, že ke stavbě je třeba stavební povolení. I přes zavedení procedury tichého souhlasu však bude příslušnému úřadu zachována plná rozhodovací pravomoc. Právní fikce udělení povolení nastoupí pouze v případě nečinnosti úřadu. (Směrnice 2006/123/ES, preambule bod 39)

5.4 Volný pohyb služeb

Členské státy se s přijetím Směrnice o službách zavázaly, že budou respektovat právo poskytovatelů poskytovat služby v jiném členském státě, než je stát, v němž jsou usazeni. Ačkoliv byl princip svobodného přeshraničního poskytování služeb zakotven již ve smlouvě o ES, v praxi často nebyly členskými státy dostatečně zajištěny podmínky pro jeho fungování. V návaznosti na nastalou situaci vznikla směrnice, která má za úkol maximálně otevřít trh se službami v rámci EU a také co nejvíce omezit administrativním překážky, které buď vel-

mi stěžovaly, nebo prakticky znemožňovaly přeshraniční poskytování služeb v některých státech EU. V textu směrnice je jasně uvedeno, že *členské státy nesmějí podmiňovat přístup k činnosti poskytování služeb nebo její výkon na svém území žádnými požadavky, které nedodržují princip nediskriminace, nezbytnosti a přiměřenosti*. (Směrnice 2006/123/ES, čl. 14)

Článek 16 v druhém odstavci dále uvádí výčet požadavků, kterými členské státy **nesmějí omezovat** volný pohyb služeb v případě poskytovatele usazeného v jiném členském státě. Mezi tyto zakázané požadavky patří například povinnost poskytovatele být na území daného členského státu usazen, povinnost poskytovatele získat od příslušných orgánů povolení, nebo povinnost poskytovatele být držitelem průkazu totožnosti vydaného příslušnými orgány konkrétně pro daný výkon činnosti poskytování služeb. (Směrnice 2006/123/ES, čl. 16(2))

Naopak v odstavci 3 nalezneme ustanovení, že za v případech opodstatněných důvody **veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti, veřejného zdraví nebo ochrany životního prostředí** může členský stát, do něhož se poskytovatel přemístí, stanovit požadavky pro poskytování služeb, či podmínky zaměstnávání.

Další výjimky pak nalezneme v článku 17, který obsahuje rozsáhlý výčet situací, v nichž se článek 16 nepoužije. Patří k nim poskytování služeb obecného hospodářského zájmu v jiném členském státě, činnost soudního vymáhání dluhů, nebo úkony vyžadující ze zákona účast notáře. (Směrnice 2006/123/ES, čl. 17) Mimo již uvedené výjimky z volného pohybu služeb jsou součástí Směrnice také **výjimky individuální**, jimž se samostatně věnuje článek 18. Ten stanovuje, *že mimo případů uvedených v článku 16 a pouze ve výjimečných případech může členský stát ve vztahu k poskytovateli usazenému v jiném členském státě přijmout opatření týkající se bezpečnosti služeb*. (Směrnice 2006/123/ES, čl. 18) Tím je členským státům poskytnuta možnost přijmout ochranná opatření proti konkrétnímu poskytovateli, který by svým chováním ohrožoval službu.

5.4.1 Práva příjemců služeb

Směrnice neopomíná ani na práva příjemců služeb, neboť pro dosažení opravdu liberálního prostředí v oblasti přeshraničního pohybu služeb nestačí pouze odbourat překážky kladené poskytovatelům, ale je nezbytné zajistit svodu přijímat služby poskytované zahraničními poskytovateli jejich příjemcům. Tato problematika je ošetřena v článku 19, který uvádí, že *Členské státy nesmí na příjemce klást požadavky, jež omezují využívání služby poskytované poskytovatelem, který je usazen v jiném členském státě.* (Směrnice 2006/123/ES, čl. 19)

Samozřejmě ani v oblasti práv příjemců služeb není přípustná diskriminace na základě státní příslušnosti nebo místa bydliště. Povinností členských států je zajistit, aby obecné podmínky přístupu ke službám, neobsahovaly žádná diskriminační ustanovení vztahující se ke státní příslušnosti nebo místu bydliště příjemce. Ovšem také zde je ponechána možnost zohlednění rozdílů v podmínkách přístupu, pokud jsou tyto rozdíly přímo opodstatněné již mnohokrát zmíněnými objektivními kritérii.

V obsahu Směrnice jsou také vyjmenovány informace, které musí být příjemcům služeb dány k dispozici. Způsob, jakým členský stát zajistí dostupnost těchto informací, volí sám stát. Informace musí být poskytnuty jasným a jednoznačným způsobem a musejí být snadno dostupné také na dálku, a to i elektronickými prostředky.

5.5 Kvalita služeb

Dle názvu Směrnice by se mohlo zdát, že definování detailních pravidel dosahování kvality služeb bude jádrem celého dokumentu. Vezmeme-li však v úvahu, že se jedná o horizontální akt upravující na 80 různých sektorů služeb, bylo by to jen stěží dosažitelné. Namísto toho se tato kapitola zaobírá stanovením jasných pravidel poskytování informací s cílem dosažení transparentnosti v přeshraničním trhu služeb a vybudováním důvěry v něj. Článek 22 Směrnice uvádí rozsáhlý výčet informací, které musí poskytovatel příjemci povinně zpřístupnit a také dodatečných informací, jež musí poskytovatel sdělit na žádost příjemce. V rámci zkvalitnění služeb mohou členské státy přijmout doprovodná opatření, jako jsou certifikace nebo posouzení činnosti nezávislými nebo akreditovanými subjekty, kterými podnítí poskytovatele, aby dobrovolně podnikali kroky pro zajištění kvality poskytování služeb.

5.5.1 Pojištění profesní odpovědnosti

Jestliže služby daného poskytovatele představují přímé a určité riziko pro zdraví nebo bezpečnost příjemce nebo třetí osoby nebo riziko pro finanční zabezpečení příjemce, mají členské státy povinnost zajistit, aby tito poskytovatelé uzavřeli pojištění profesní odpovědnosti přiměřené povaze a rozsahu rizika nebo poskytli záruku nebo podobné ujednání, které jsou rovnocenné nebo v zásadě srovnatelné, pokud jde o jeho účel.

5.5.2 Obchodní sdělení regulovaných povolání

Členské státy musí zajistit zrušení všech absolutních zákazů obchodních sdělení regulovaných povolání. Obchodní sdělení regulovaných povolání musejí být v souladu s profesními pravidly, která mají zajišťovat nezávislost, důstojnost a bezúhonnost profese. Profesní pravidla o obchodních sděleních musejí být nediskriminační, opodstatněná naléhavým důvodem obecného zájmu a přiměřená.

5.5.3 Víceoborové činnosti

Účelem tohoto ustanovení je zajistit, aby poskytovatelé mohli podnikat ve více oborech najednou a příjemci služeb měli přístup ke komplexním službám. Členské státy zajistí, aby se na poskytovatele nevztahovaly požadavky, které jim ukládají povinnost vykonávat výhradně danou konkrétní činnost nebo které omezují společné vykonávání různých činností. Jakákoliv omezení volných povolání jsou bezpodmínečně zakázána, avšak jedná-li se o zajištění etiky a nestrannosti, potom se tyto požadavky mohou vztahovat na regulovaná povolání, poskytovatele služeb v oblasti certifikace, akreditace, či technického dozoru.

5.6 Správní spolupráce

Správní spolupráce je jedním z hlavních faktorů ovlivňujících efektivitu a transparentnost vnitřního trhu, a proto je této oblasti věnována velká pozornost.

Vzájemnou spoluprací je zajištěn nejen dohled nad poskytovateli, ale také možnost zjištění relevantních informaci k řešení konkrétních problémů, či vymáháním a ukládáním sankcí a následných opatření. V praxi to znamená, že každý stát si určí jedno nebo více styčných, skrze něž bude v případě potřeby zajištěn přístup k informacím o usazených poskytovatelích příslušným orgánům ostatních členských států. Pro usnadnění a efektivitu spolupráce Směrnice určuje zodpovědnost jednotlivých subjektů za dané činnosti v konkrétních situacích.

V rámci správní spolupráce musejí členské státy vykonávat tyto činnosti:

- Dohled členského státu usazení
- Dohled členského státu, v němž je služba poskytována
- Vzájemná pomoc
- Poskytování informací
- Přijímání opatření

5.6.1 Informační systém vnitřního trhu – IMI

Směrnice stanoví Komisi povinnost vytvořit informační systém, který umožní rychlou a bezprostřední výměnu informací mezi úřady členských států EU ve všech oficiálních jazycích, a tím usnadní komunikaci mezi úřady v případech, kdy je zapotřebí rychle ověřit úřední dokumenty vydané jiným členským státem. (MPO 2013, [online]) Systém by měl představovat výhodu jak pro občany, tak i podnikatele, kterým se díky IMI systému zkrátí lhůty pro vyřízení administrativy nutné při některých aktivitách na vnitřním trhu Evropské unie. IMI systém funguje od roku 2009. Dne 4. prosince 2012 vstoupilo v platnost nové nařízení o systému IMI, které sjednocuje stávající pravidla do jediného horizontálního, právně závazného nástroje. Hlavními cíli jsou zajištění efektivního fungování a usnadnění rozšíření systému IMI do dalších oblastí.

6 Transpozice Směrnice o službách do práva vybraných zemí

6.1 Česká Republika

V České republice, byla zvolena transpozice Směrnice 2006/123/EC o službách na vnitřním trhu do národního práva skrze horizontální právní akt. V rámci transpozice Směrnice do české legislativy byl přijat Zákon 222/2009 Sb. o volném pohybu služeb ze dne 17. června 2009 (poslední změna 126/2016 Sb.) a také Zákon 223/2009 Sb. ze stejného dne, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o volném pohybu služeb. (poslední změna 297/2016 Sb.) Zákon o volném pohybu služeb představuje horizontální právní akt, jímž se převedly požadavky Směrnice, které před přijetím tohoto zákona nebyly integrovány v Českém právním řádu. Tento zákon také zavádí principy nediskriminace, naléhavosti a proporcionality, jež musí být splněny v rámci zavádění veškerých opatření stanovených ve směrnici. Zákon 223/2009 Sb. je vertikální právní akt, který pozměňuje množství sektorově zaměřených zákonů, jako jsou – zákon o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, zákon o státní památkové péči, zákona o geologických pracích, zákona o živnostenských úřadech, zákon o ochraně přírody a krajiny, zákon o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky a další. Ve spoustě případů je u jednotlivých sektorů pouze zavedena procedura tichého souhlasu, která ruší časové lhůty pro získání povolení.

Dle hodnotící zprávy EU o úspěšnosti implementace Směrnice se český zákon neobešel bez výtek. Hlavní kritiku si vysloužil paragraf první v části týkající se povolování poskytování služeb. Uvádí se v něm, že *stanovené podmínky musí být přiměřené a nezbytné pro ochranu zájmů chráněných jinými právními předpisy*, (Zákon č. 222/2009 Sb., § 4) což ovšem nezahrnuje zmínku o podmínkách, jež musí být splněny, proto aby mohl být použit některý z povolovacích režimů. Hodnotící zpráva dále uvádí, že ačkoliv je transpozice v tomto bodě nesprávná, nebylo v sektorové legislativě nalezeno žádné ustanovení opravňující ke stanovení požadavků pro poskytování služeb, které by bylo v rozporu s čtyřmi opravňujícími důvody uvedenými v článku 16 Směrnice. (National report for the Czech Republic 2011, [online])

6.2 Slovensko

Na Slovensku proběhla transpozice Směrnice skrze Zákon 136/2010 o službách na vnútornom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov z 3. března 2010. Předpis má rovněž horizontální aplikovatelnost a přenáší obecné principy a závazky plynoucí ze Směrnice, zatímco pozměňuje další právní akty. Zákon 136/2010 vešel v platnost 1. června 2010, ale jedním z jeho hlavní nedostatků je absence explicitního vyjádření o použití povolovacích režimů pro ustanovení o přeshraniční poskytování služeb, pouze v případech týkajících ochrany veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a zdraví, nebo životního prostředí.

Stejně jako je tomu u české právní úpravy, tak i ve slovenském zákoně nalezneme rozsáhlý výčet aktivit, jež do působnosti tohoto zákona nespadají. Tento výčet je takřka totožný s tím, jež je uveden v kapitole o směrnici o službách a její implementaci. Česká a slovenská právní norma se však rozcházejí v oblastech poskytování zdravotní péče, činnosti agentur práce, činnosti notářů, činnosti soudních exekutorů, služeb v dopravě a sociálních služeb. Slovenský zákon tyto oblasti přímo vylučuje z jeho působnosti, zatímco v české úpravě bychom je nalezli pod výčtem činností, na které se vztahují pouze ustanovení o jednotných kontaktních místech. Tuto možnost zjednodušení přístupu k informacím některých činností, kterých se jinak Směrnice netýká, slovenský zákon naprosto opomíjí.

Transpozice Směrnice není dokonalá ani v případě slovenské legislativy. Ačkoliv je právo k přeshraničnímu poskytování služeb obecně zakotveno v Zákoně 136/2010, z úpravy vyplývá spousta nejasností a výjimek. Například § 8 zákona 136/2010 uvádí, že *poskytovatel přeshraničních služeb může poskytovat služby na území Slovenské republiky, pokud splní podmínky pro poskytování těchto služeb dle práva státu, ve kterém je usazen*, z čehož nelze jasně rozhodnout, které podmínky musejí být opravdu splněny. Navíc je zde uplatňována sektorově specifická legislativní úprava, která má před zákonem 136/2010 (týká se pouze obecných záležitostí) přednost. Ta stanoví požadavky pro přeshraniční poskytování v dané oblasti služeb a poskytovatelé služeb se proto musejí řídit také specifickou legislativou upravující daný sektor služeb, ve kterém chtějí provozovat svou činnost. Do hry zde však ještě vstupuje Obchodní zákoník, který jakožto obecný právní předpis může kolidovat s ustanoveními v zákoně 136/2010 a výsledný konflikt musí být rozhodnut příslušným soudem.

Co se týče mezer a chyb v implementaci Směrnice, identifikovala zpráva závažný nedostatek v § 8(2) zákona 136/2010, dle kterého jsou z působnosti zákona vyloučeny služby advokátů a auditorů, jejichž činnost tak podléhá pou-

ze slovenské právní úpravě pro tento sektor. (National report for Slovakia 2011, [online])

6.3 Polsko

Polsko implementovalo směrnici 2006/123/EC skrze zákon nesoucí název Ustanovení o službách na území Polské Republiky (PSA), který vešel v platnost 10. dubna 2010. Tento legislativní instrument se týká všech služeb s výjimkou těch, které byly z působnosti zákona explicitně vyňaty. Polští zákonodárci se rozhodli nevydat se cestou zahrnutí relevantních ustanovení do zákona o svobodě ekonomických aktivit (EFA) z 2. července 2004, který je hlavním zákonem upravujícím podmínky započetí, provádění a také ukončení všech ekonomických aktivit na území Polské republiky. Tento zákon se týká všech výdělečných aktivit včetně ustanovení o službách prováděných v rámci polského území. Zvolený způsob transpozice si vysloužil řadu kritiky, která namítala, že lepším způsobem implementace by bylo doplnění EFA. Již zmíněný PSA spolu s EFA jsou hlavními zdroji regulujícími podnikatelské aktivity na polském území. Stanovují obecný rámec obchodních operací a jsou doplněny množstvím zákonů týkajících se jednotlivých živností a profesí. PSA nicméně doplňuje EFA o několik ustanovení týkajících se poskytovatelů služeb usazených v Polsku.

Jak již bylo řečeno, pro implementaci článku 16 Směrnice zvolilo Polsko horizontální přístup společně s doplněním existujícího práva. V článku 4 PSA nalezneme obecně platné pravidlo, které říká, že poskytovatelé služeb z jiného členského státu mohou dočasně poskytovat své služby na polském území, aniž by se museli registrovat v obchodním rejstříku. PSA však také dodává, že i dočasné poskytování některých služeb může být zatíženo podmínkou získání certifikátu, licence, koncese, autorizace nebo svolení, v případech kdy je to nutné pro zajištění veřejného pořádku nebo bezpečnosti nebo veřejného zdraví a ochrany životního prostředí. Díky druhému odstavci článku 4 se Polsko řadí mezi státy, kde horizontální zákony obsahují zmínku, že národní požadavky se nevztahují na přeshraniční služby, pokud to výslovně nestanovuje specifický zákon pro daný sektor.

Co se týká správnosti implementování jednotlivých ustanovení, je Polsku vytýkána skutečnost, že existuje stále řada omezení v polské legislativě, které nelze ospravedlnit požadavky veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti, veřejného zdraví, či ochrany životního prostředí. Jedním z příkladů takového omezení je zákon o turismu, který ukládá povinnost registrace v rámci vojvodství pro ty, kteří chtějí poskytovat školící služby pro průvodce. Dalším příkladem takových omezení je povinnost osoby provozující autoškolu, aby byla usazena

v Polsku a měla zde také svou infrastrukturu. Mnoho omezujících požadavků vztahujících se na poskytovatele služeb může být odůvodněno ochranou spotřebitele, což však na rozdíl od veřejného pořádku, bezpečnosti, zdraví, ochrany životního prostředí není validní ospravedlnění takových restrikcí.

Dalším nedostatkem implementace je samotné znění PSA, neboť neobsahuje žádnou zmínku o principech proporcionality a nediskriminace. Nicméně v polské legislativě se nenalézají zákony, které by odporovaly principu nediskriminace, a tudíž lze považovat použitou formou implementace uspokojivou. Jiná situace nastává v případě principu proporcionality, neboť v polské legislativě stále nalezneme ustanovení, které tomuto principu přímo odporují. V již uvedených příkladech omezení by mnohdy místo registrací a autorizací stačilo pouhé oznámení odpovídajícím autoritám.

Hodnotící zpráva shrnula polskou implementaci v podobě horizontálního zákona (PSA) jako nevyhovující článku 16 Směrnice. Způsob, jakým Polsko provedlo transpozici ustanovení článku 16, nevyhnutelně vede k nejednotné intepretaci a zmatku. (National report for Poland 2011, [online])

6.4 Problematické oblasti transpozice Směrnice v legislativě ČR

Tato část se týká nejvýznamnějších chyb nalezených v konkrétních zákonech a předpisech, skrze něž byla provedena transpozice závazných ustanovení Směrnice do národní legislativy. Analýza chyb a sporných bodů byla provedena v rámci ustanovení nejdůležitějších článků ze Směrnice, jimiž jsou články 14, 15 a 16. Tyto články představují jednu z nejvýznamnějších částí celého dokumentu, neboť se týkají zakázaných a hodnocení podléhajících požadavků, a především volného pohybu služeb. Důležitost těchto článku plyne zejména z toho, že od kvality jejich transpozice se následně odvíjí míra liberalizace vnitřního trhu EU se službami, což je sama podstata Směrnice.

6.4.1 Článek 14

Článek 14 stanoví, že požadavky nesmějí být diskriminační a založené přímo nebo nepřímo na státní příslušnosti. V možném rozporu s tímto článkem je v rámci české legislativy pouze § 143 stavebního zákona. Uvádí se v něm, *že po vyjádření České komory architektů nebo České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě může být autorizovaným inspektorem výjimečně jmenován i odborník z vysoké školy, výzkumného pracoviště nebo vědeckého ústavu, i když nesplňuje předepsanou praxi.* (Zákon č. 183/2006 Sb., § 143(2)) Dle zprávy o implemen-

taci Směrnice tyto komory nejsou v pozici kompetentních autorit pro takovéto rozhodování a někteří jejich členové mohou být konkurenty daného uchazeče. Dochází zde tedy k jasnému střetu zájmů, který však nebyl nijak ošetřen. (National report for the Czech Republic 2011, [online])

6.4.2 Článek 15

V oblasti maloobchodu byl jako nedostatek identifikován § 18 živnostenského zákona, který opravňuje obce k vydání tržního řádu formou nařízení obce. Toto ustanovení může být považováno za tržní regulaci, jelikož obec v rámci něj může stanovit konkrétní místa pro prodej a poskytování služeb, jejich kapacitu a vybavenost, dobu prodeje zboží a poskytování služeb, pravidla pro udržování čistoty a bezpečnosti a dále pravidla, která musí dodržet provozovatel k zajištění jeho řádného provozu. Obec dále může stanovit, že se toto nařízení se nevztahuje na některé druhy prodeje zboží a poskytování služeb prováděné mimo provozovnu a stanovit, že některé druhy prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděné mimo provozovnu v obci nebo její části jsou zakázány. (Zákon č. 455/1991 Sb., § 18)

Další problém nalezneme u paragrafu 142 školského zákona, na jehož základě musí poskytovatel služby nabýt formy právnické osoby, proto aby mohl být zapsán do rejstříku škol a školských zařízení. Nicméně § 124 téhož zákona stanoví, *že zřizovatelem školské právnické osoby může být právnická osoba nebo fyzická osoba.* (Zákon č. 561/2004 Sb.)Tento požadavek byl v rámci screeningu a evaluace legislativy nahlášen a odůvodněn na základě „povahy a komplexnosti služby“. Toto odůvodnění bylo shledáno dostatečným, jelikož se jedná spíše o formální požadavek, který reálně neodepírá možnost fyzickým osobám provozovat služby v oblasti vzdělávání.

Podobné omezení jako v předchozím uvedeném případě nalezneme také v oblasti regulovaných profesí, konkrétně v zákoně o advokacii. Ze znění tohoto předpisu vyplývá, *že advokátní služby mohou poskytovat pouze advokáti jakožto společníci veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, nebo společnosti s ručením omezeným pokud předmětem podnikání takové společnosti je pouze výkon advokacie a jejími společníky jsou pouze advokáti*. (Zákon č. 85/1996 Sb., § 15)

Další formy společností jako akciové společnosti, či družstva jsou z této oblasti podnikáni vyloučeny. Naproti tomu fyzické osoby, které jsou státními příslušníky členského státu Evropské unie a v domovském státě získaly oprávnění poskytovat právní služby, mohou také poskytovat právní služby na území ČR nehledě na právní formu jejich podnikání. Z uvedeného vyplývá jasné omezení svobodné volby o formě poskytování služeb a zároveň také omezení podílnictví

ve společnostech, neboť zákon jasně specifikuje, že společníky v dané společnosti mohou být pouze advokáti. Uvedená omezení byly rovněž nahlášeny v rámci evaluace legislativy, avšak bez jakýchkoliv odůvodnění.

6.4.3 Článek 16

Jak již bylo řečeno, tento článek spadá pod kapitolu volného pohybu služeb, což z něj dělá jednu z nejdůležitějších částí celé Směrnice. Článek stanovuje, že členské státy, na jejichž území je služba poskytována, musí zajistit volný přístup k činnosti poskytování služeb a volný výkon této činnosti na svém území a právě v této oblasti je možno nalézt největší množství sporných bodů.

Nejčastějším neoprávněným požadavkem v souvislosti s čl. 16 je nutnost autorizace, či registrace poskytovatele služeb. Tento diskriminační požadavek nalezneme hned v několika odvětvích služeb, jedno z takových nařízení je součástí zákona o veterinární péči. Paragraf 22 tohoto zákona stanovuje povinnost pro osoby prodávající (uvádějící do oběhu) živočišné produkty požádat krajskou veterinární správu o schválení a registraci. (Zákon č. 166/1999 Sb., § 22) Avšak odůvodnění tohoto požadavku, jakožto požadavku nezbytného pro zajištěním hygienické kvality živočišných produktů, bylo uznáno platným na základě nezbytnosti a přiměřenosti omezení.

Dalším omezení týkající se nutnosti získání autorizace, či registrace je obsaženo v zákoně o zeměměřictví, konkrétně v § 12. Paragraf stanovuje, *že výsledky zeměměřických činností musí být ověřeny fyzickou osobou, které bylo uděleno* ***úřední oprávnění*** *pro ověřování výsledků zeměměřických činností a přeshraniční poskytování těchto služeb v ČR zahraniční fyzickou osobou je možné pouze na základě úředního oprávnění.* (Zákon č. 200/1994 Sb., § 12) Z uvedeného je zřetelné, že ustanovení § 12 jsou diskriminační a tudíž jsou přímo v rozporu článkem 16(2)(b) Směrnice. Notifikace Komisi o existenci tohoto omezení provedena byla, avšak bez odůvodnění.

Další sporná ustanovení se týkají nutnosti usazení na území, na němž je služba poskytována. Takový požadavek je součástí zákona o advokacii, kde se uvádí, *že hostující evropský advokát (advokát, který poskytuje právní služby na území České republiky dočasně nebo příležitostně) není oprávněn k provádění některých právních služeb.* (Zákon č. 85/1996 Sb., § 35f) Týká se to sepisování smluv o převodu nemovitostí, zástavních smluv, jejichž předmětem je nemovitost, a smluv o převodu nebo nájmu podniku nebo jeho části, pokud se týkají nemovitosti; hostující evropský advokát dále není oprávněn činit prohlášení o pravosti podpisu. (Zákon č. 85/1996 Sb., § 35h) Tato omezení nebyla hlášena v procesu vzájemné evaluace a nebyla dále nijak odůvodněna.

7 Dopady implementace směrnice v praxi

Tato kapitola je věnována zjišťováním reálného účinku Směrnice, který je vyjádřen pomocí změny vybraných makroekonomických ukazatelů. Jako hlavní sledovaný indikátor byla zvolena platební bilance v oblasti služeb. Tato veličina je tvořena systematickou sumarizací veškerých ekonomických transakcí probíhajících mezi obyvateli daného státu a osobami, jež jsou občany jiného státu, za dané časové období. Pro to abych zjistil, zda se ukazatel platební bilance vyvíjí shodně se zbytkem ekonomiky, jsem využil jeho srovnání s vývojem HDP dané země jakožto ukazatele celkové výkonnosti ekonomiky. Dostupná data o platební bilanci byla však vyjádřena pouze v měně euro, a proto jsem dále do analýzy zakomponoval také veličinu zahraničního obchodu v oblasti služeb, která je vyjádřena v jednotkách PPS (Purchasing Power Standard) neboli standardu kupní síly. Standart kupní síly představuje uměle vytvořenou měnovou jednotku používanou při mezinárodních srovnáních k vyjádření objemu ekonomických souhrnných ukazatelů. Díky této veličině bude možné detailněji srovnat situaci ve vybraných zemích. Jako poslední nástroj pro zjištění dopadů implementace Směrnice byla použita procentní přidaná hodnota vyprodukovaných služeb občany daného státu. Díky tomu bude možné stanovit, zda je vývoj platební bilance u služeb ovlivněn také druhem poskytovaných služeb, či nikoliv. Jakožto počátek zkoumaného období byl u všech veličin stanoven rok 2009, což je rok předtím, než vešly v platnost právní akty, skrze něž byla směrnice implementována v jednotlivých zemích.

7.1.1 Česká Republika

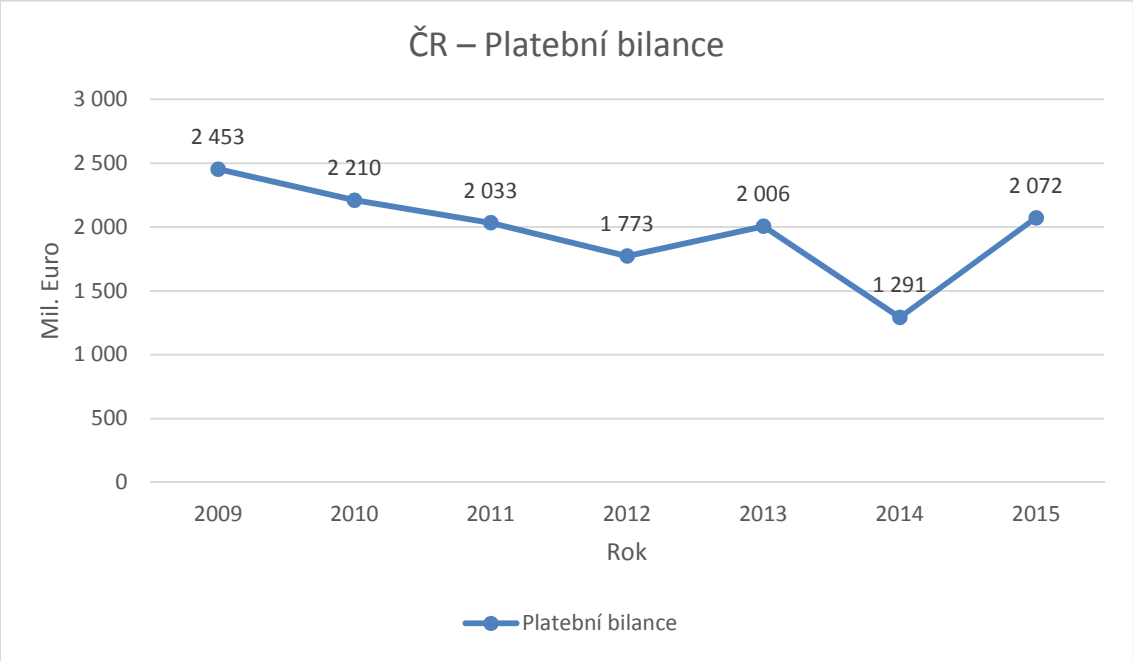

Graf 1: Vývoj platební bilance služeb ČR (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: Eurostat

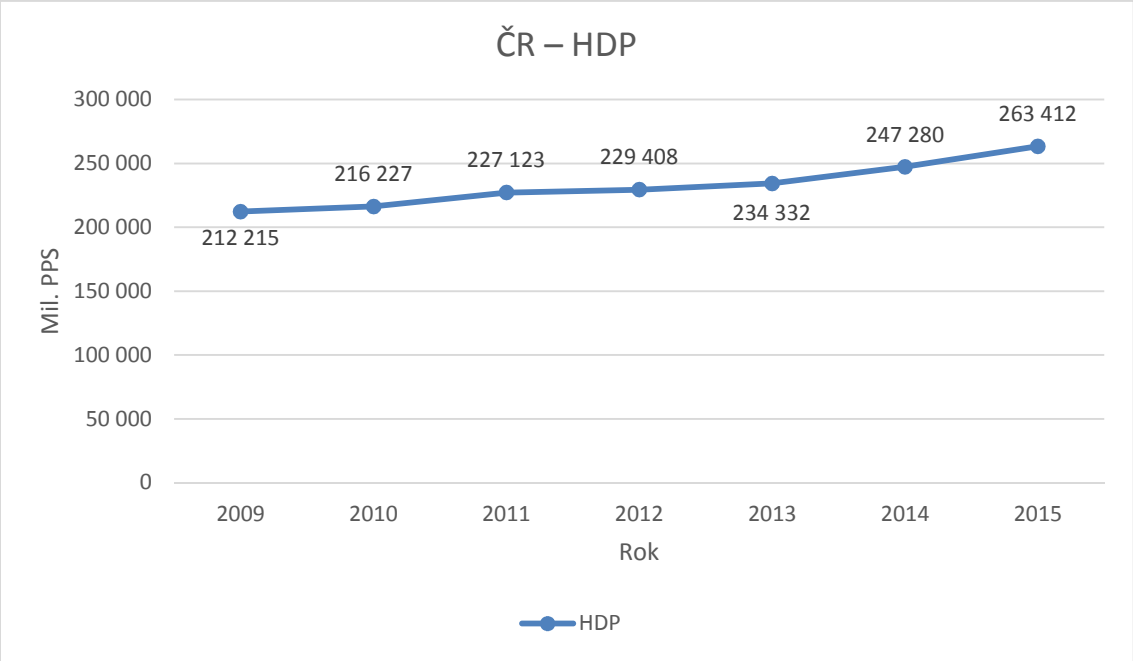

Graf 2: Vývoj HDP ČR (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: Eurostat

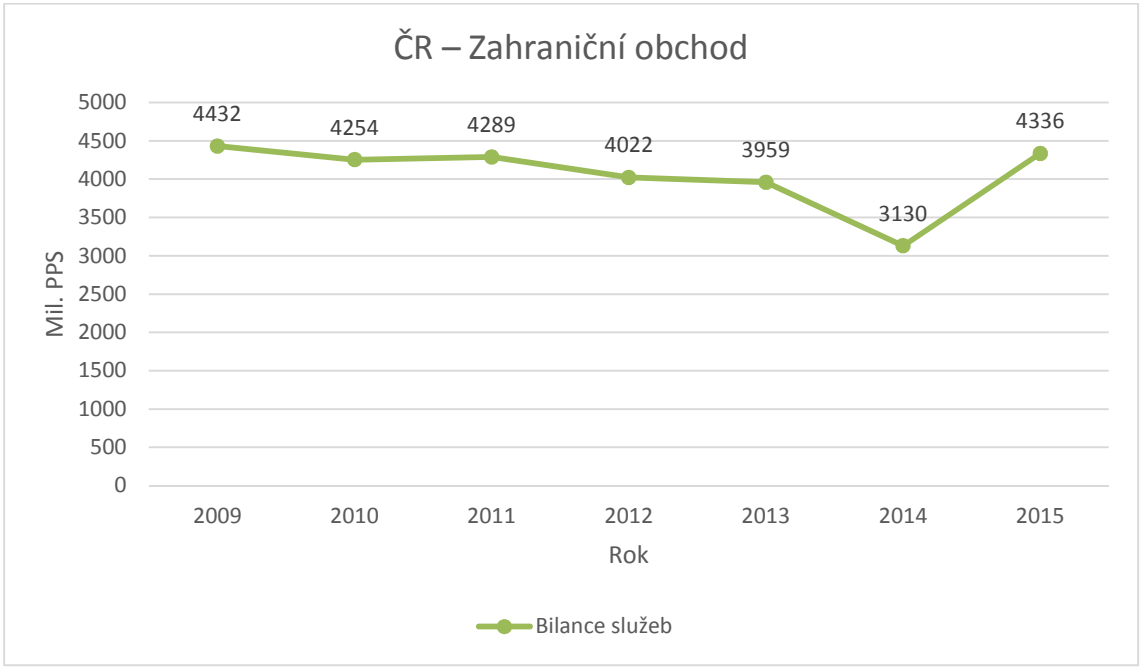

Graf 3: Zahraniční obchod v oblasti služeb ČR (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: Eurostat

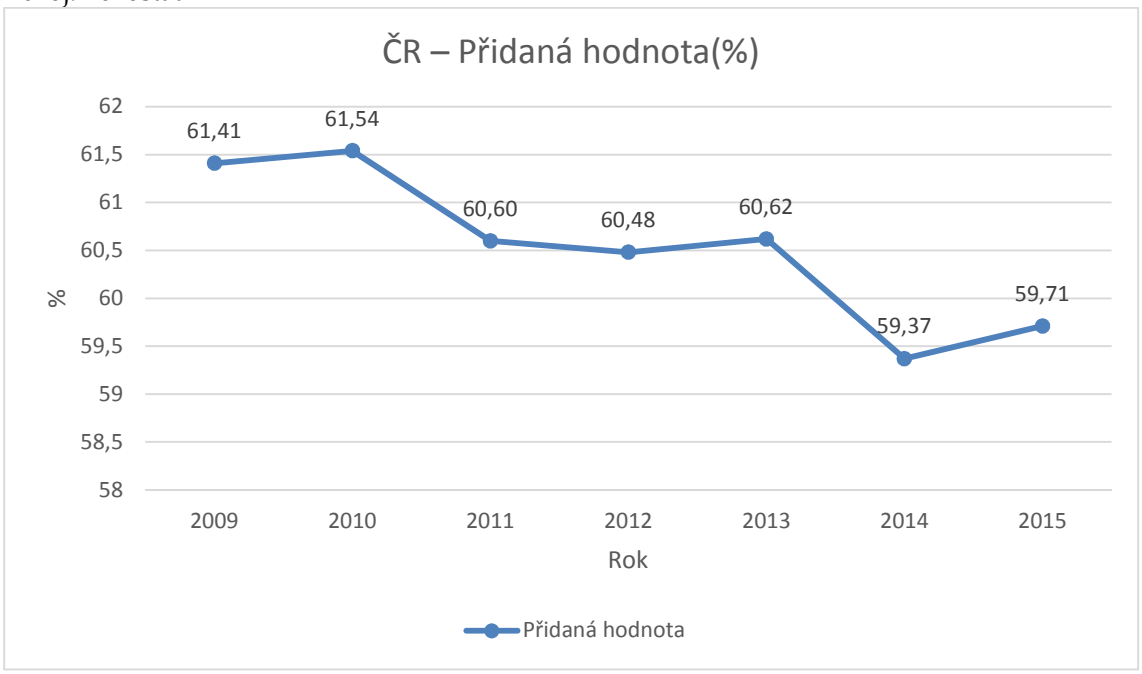

Graf 4: Přidaná hodnota služeb ČR (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: OECD

Z grafu 1 platební bilance ČR v oblasti služeb je zřejmé, že na tomto makroekonomickém ukazateli se implementace Směrnice kladně neprojevila. Je důležité míti na paměti, že hodnoty jsou vyjádřeny v eurech a proto zde hraje roli také kurz české koruny vůči euru. Z toho důvodu využiji pro srovnání raději plateb-

ní bilanci vyjádřenou v PPS (Purchasing Power Standard). Ani po očištění grafu o riziko zkreslení kurzem, nelze s jistotou tvrdit, že meziroční propad po několik na sebe navazujících období by byl důsledkem implementace Směrnice. Daný jev by mohl být příčinou otevření českého trhu se službami zahraničním poskytovatelům, jejichž importované služby mění hodnotu platební bilance v neprospěch ČR. Tento trend je však shodný s vývojovým trendem HDP, takže lze říci, že daný nárůst importovaných služeb mohl být zapříčiněn růstem české ekonomiky obecně. Dále si můžeme povšimnout, že u grafu vyjádřeného v PPS není pokles mezi lety 2013 a 2014, tak strmý, jako grafu vyjádřeného v eurech. Strmější sklon křivky byl pravděpodobně způsoben oslabením koruny vyplývajícího z intervence ČNB, ke které došlo ke konci roku 2013. Co se týče zmíněného poklesu obecně, s jistotou lze tvrdit, že tento pokles se týkal pouze sektoru služeb, nikoliv zahraničního obchodu jakožto celku, neboť ten dle údajů ČSÚ vzrostl v daném období zahraniční obchod se zbožím o bezmála 78 mld. Kč. (ČSÚ 2014, [online]) Následným srovnáním tvaru křivky v grafu 1 platební bilance s křivkou v grafu 4, můžeme říci, že trend platební bilance v oblasti služeb ČR se odvíjí od přidané hodnoty vyprodukovaných služeb.

7.1.2 Slovensko

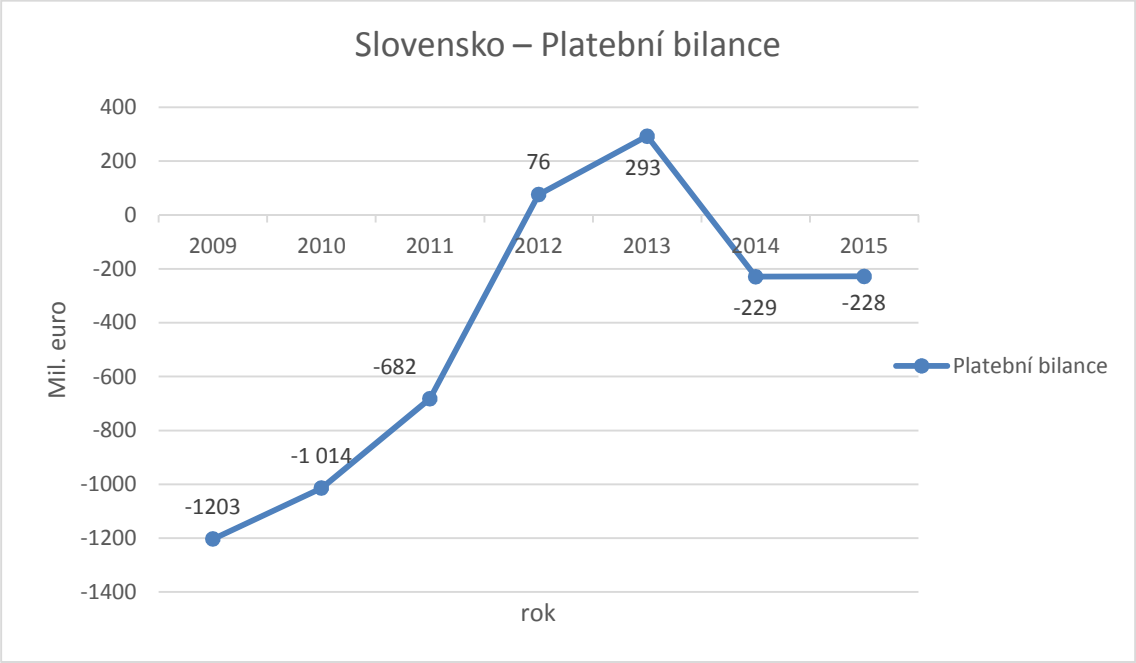

Graf 5: Vývoj platební bilance služeb Slovensko (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: Eurostat

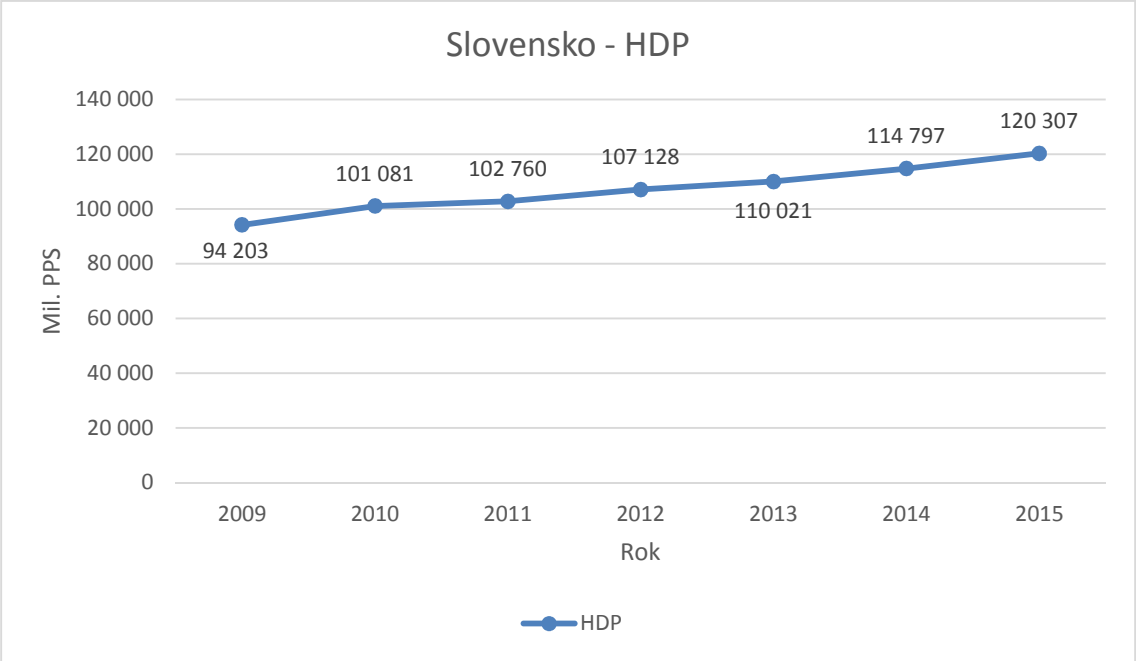

Graf 6: Vývoj HDP Slovensko (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: Eurostat

Graf 7: Zahraniční obchod v oblasti služeb Slovensko (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: Eurostat

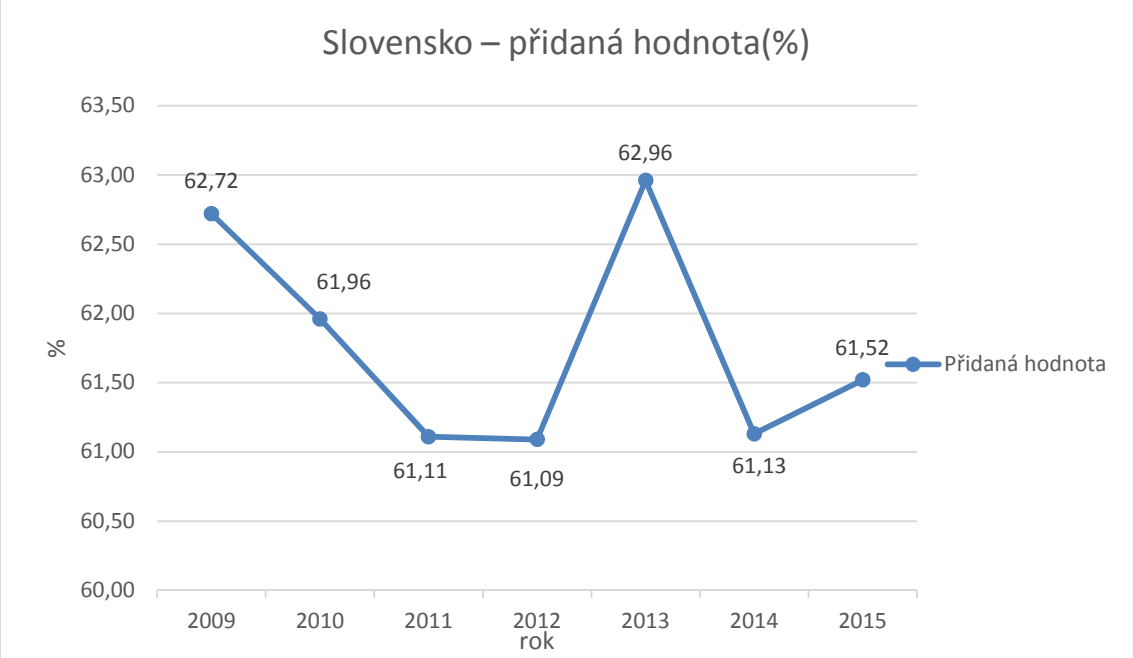

Graf 8: Přidaná hodnota služeb Slovensko (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: OECD

Vizuální analýzou grafů 4 a 5 vidíme, že navzdory stabilnímu růstu slovenského HDP po celé zkoumané období, se růst platební bilance pro oblast služeb zastavil na svém maximu v roce 2013 a po něm následoval razantní propad v

roce 2014. Na rozdíl od situace na českém trhu nelze říci, že trend platební bilance by byl přímo korelován s trendem vývoje přidané hodnoty služeb. Stejně jako platební bilance tak i přidaná hodnota dosáhly svého maxima v roce 2013 a potom následoval razantní propad, ovšem vývoj v období, které předcházelo roku 2013, se u těchto dvou veličin vcelku výrazně odlišuje. Zatímco platební bilance od roku 2009 stabilně narůstala, až dosáhla již zmíněného maxima v roce 2013, přidaná hodnota naopak v tomto období klesala. Příčinu rozdílnosti vývoje těchto veličin se v rámci práce nepodařilo odhalit.

7.1.3 Polsko

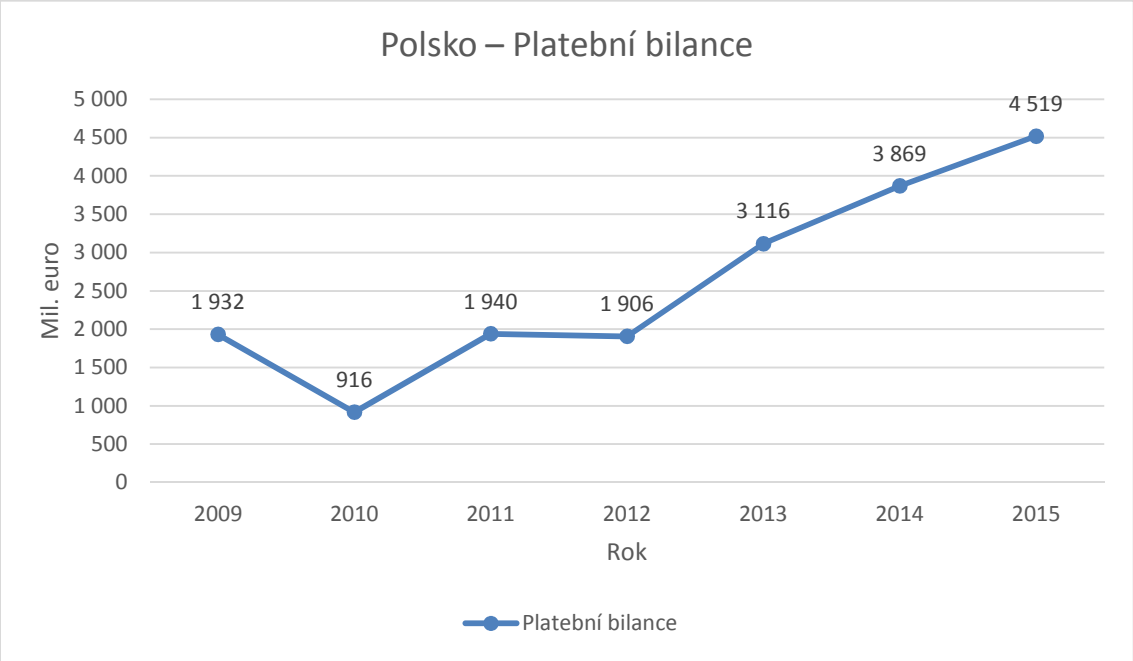

Graf 9: Vývoj platební bilance služeb Polsko (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: Eurostat

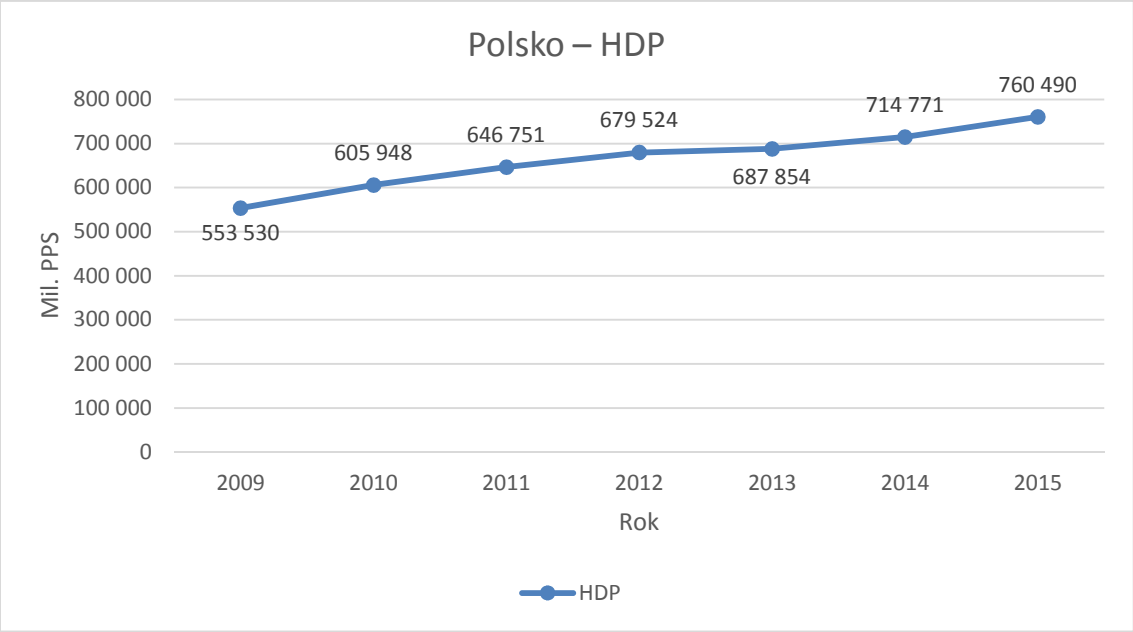

Graf 10: Vývoj HDP Polsko (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: Eurostat

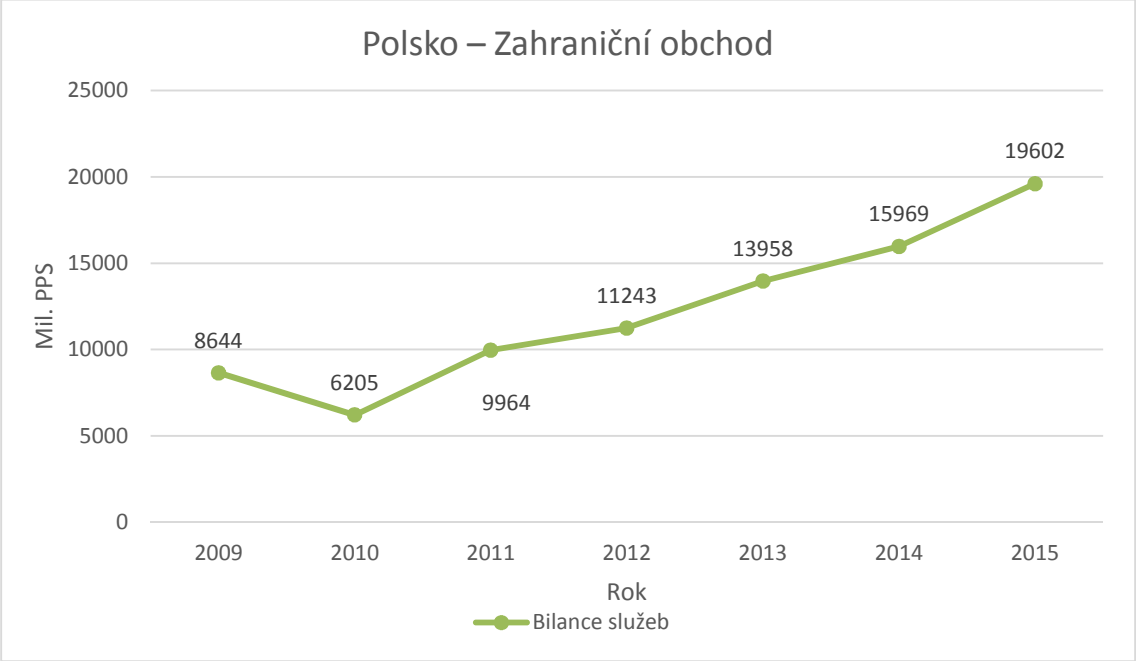

Graf 11: : Zahraniční obchod v oblasti služeb Polsko (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: Eurostat

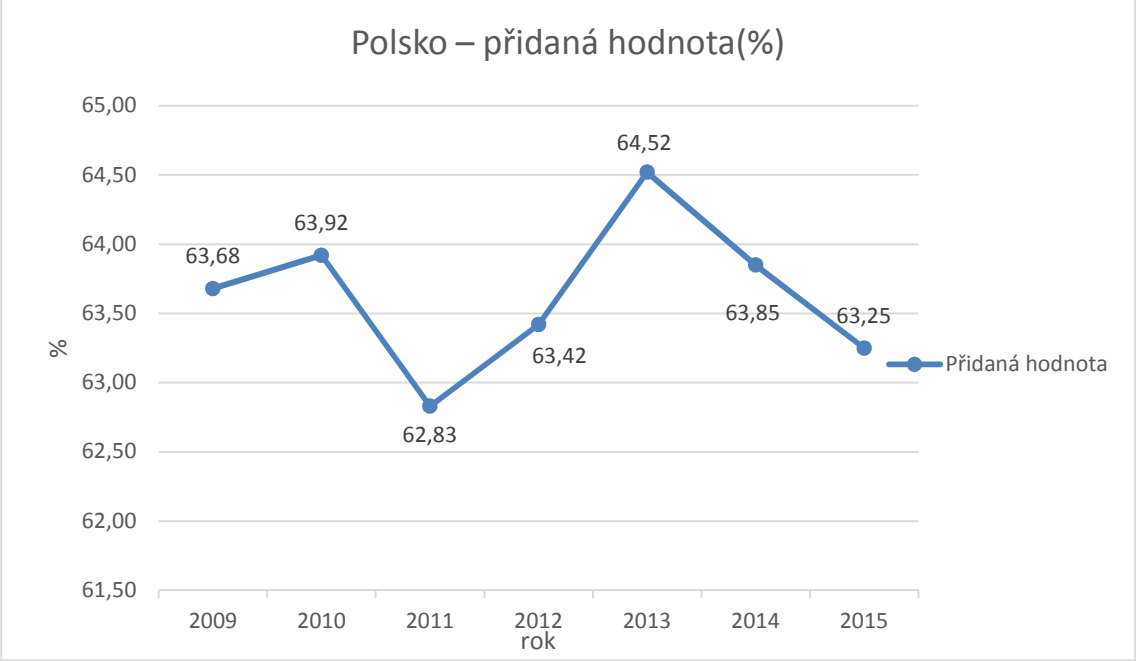

Graf 12: : Přidaná hodnota služeb Polsko (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Zdroj: OECD

V případě Polska můžeme pozorovat pozvolný propad mezi rokem 2009 a 2010, který je pravděpodobně zapříčiněn dozvuky ekonomické krize z roku 2008. Od následujícího roku 2010 polská platební bilance v oblasti služeb stabilně roste

společně s celou polskou ekonomikou, a to až do konce sledovaného období. Při srovnání grafu 7 (v mil. Euro) a grafu 9 (v mil. PPS) jsou opět u druhého z grafů jednotlivé růsty a propady méně dramatické, avšak trendy jako takové navzájem odpovídají. Pozitivní korelace platební bilance a přidané hodnoty vyprodukovaných služeb nebyla prokázána, neboť vývoj obou ukazatelů se částečně shoduje od roku 2011 až 2013, což však může být způsobeno čistě náhodně, jelikož ve zbytku sledovaného období jsou trendy obou křivek opačné.

8 Diskuse

Tato kapitola je rozdělena na dvě části, kdy první část se bude týkat zhodnocení nejdůležitějších změn, které s sebou Směrnice 2006/123/ES přinesla a část druhá nabídne srovnání, do jaké míry ovlivnila různě provedená implementace Směrnice výsledný efekt na trh se službami v jednotlivých státech.

Co se týče nejdůležitějších kladů samotné Směrnice, je určitě nutné zmínit nové instituty, které zavádí. Jsou jimi zejména Jednotná kontaktní místa, jejichž zavedení výrazně zmírňuje administrativní zátěž, které dříve musel čelit každý poskytovatel služeb. Nyní je díky těmto centrálním registračním místům umožněno vyřízení veškerých formalit na jednom místě s možností přístupu na dálku pomocí elektronických komunikačních technologií. Dalším důležitým institutem, který rovněž pozitivně ovlivnil podmínky přístupu k poskytování služeb, je tzv. procedura tichého souhlasu. Díky tomuto principu je v případě nevydání rozhodnutí příslušným úřadem poskytovateli služeb schválena jeho žádost po uplynutí dané lhůty. Jedná se o účinné opatření bojující proti nečinnosti úřadů.

Přínos Směrnice tkví také v ovlivnění kvality poskytovaných služeb. Tím, že stanovuje jasná pravidla poskytování informací o službách, vytváří transparentní a důvěryhodný trh se službami. Pro zajištění kvality poskytovaných služeb Směrnice také zavádí povinnost pojištění profesní odpovědnosti pro určité poskytovatele, či umožnění víceoborových činností a s tím spojené nabízení komplexních služeb. Jakožto poslední, však neméně důležitý přínos Směrnice hodnotím zdokonalení systému správní spolupráce mezi jednotlivými členskými státy. Funkční mezinárodní spolupráce správních orgánů je jedním z hlavních aspektů zajištění bezpečného trhu. Pomoc v této oblasti rovněž přineslo zavedení informačního systému IMI, díky němuž je výměna informací mezi orgány jednotlivých členských států rychlá a efektivní.

Směrnici však nelze hodnotit výhradně kladně, hlavním nedostatkem je dle mého názoru zúžení její působnosti pouze na vybrané oblasti služeb, čímž došlo k tomu, že původní záměr liberalizace poskytování služeb na vnitřním trhu byl splněn jen částečně. Vyloučení oblastí jako jsou zdravotnictví, či finanční služby zapříčinilo přetrvání některých překážek přeshraničního poskytování služeb, díky nimž je v této oblasti stále ještě prostor pro liberalizaci.

Jak již bylo zmíněno, v rámci diskuse je mým hlavním cílem stanovit, zda a do jaké míry se podílí způsob transpozice Směrnice na stavu vnitřního trhu se službami v dané zemi. Jako první se budu zabývat situací v ČR, která zvolila způsob transpozice skrze horizontální Zákon č. 222/2009 Sb. a Zákon č. 223/2009

Sb., který je vertikálním právním aktem. V souvislosti s implementací Směrnice do české legislativy nepozorujeme pozitivní efekty v oblasti platební bilance ČR. Naopak tato veličina za sledované období od roku 2009 do roku 2015 kontinuálně klesala s výjimkou období mezi lety 2014 a 2015. Navzdory úspěšně zvládnuté transpozici Směrnice z české strany se kýžený účinek nastartování přeshraničního poskytování služeb českými subjekty neprojevil. Nelze však s jistotou říci, že vývoj v oblasti platební bilance a zahraničního obchodu se službami ČR přímo souvisí s implementací Směrnice o službách, neboť české HDP vzrostlo za sledované období o bezmála 38 %.

Na Slovensku je možné pozorovat odlišný vývoj událostí. Poté co 1. června 2010 vešel v platnost horizontální Zákon 136/2010 o službách na vnútornom trhu se situace na slovenském trhu obrátila k lepšímu. Mezi lety 2010 a 2011 můžeme pozorovat na hodnotách platební bilance v oblasti služeb razantní nárůst, který pokračoval až do roku 2013, kdy se slovenský trh se službami mírně propadl. Navzdory tomu, že slovenští zákonodárci zvolili podobnou formu transpozice Směrnice jako v ČR, vidíme, že výsledky se značně liší. Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, slovenský způsob implementace opomíjí možnost využití JKM pro některé oblasti poskytování služeb, z čehož by se dalo předpokládat, že účinek Směrnice na Slovensku nebude dosahovat takové míry jako v ČR. Realita je však opačná, jelikož slovenský trh se službami zareagoval na změny v legislativě mnohem lépe než ten český. Nicméně stejně jako v případě ČR nelze s jistotou tvrdit, že vývoj situace na slovenském trhu byl zapříčiněn implementováním Směrnice do slovenské legislativy.

Co se týče Polska, je transpozice Směrnice z hlediska správnosti a zahrnutí důležitých principů nejméně zdařilá. Jak uvádí již zmiňovaná hodnotící zpráva, zvolený způsob implementace vede k nejednotné intepretaci a zmatku. (National report for Poland 2011, [online]) Porovnáme-li však vývoj zkoumaných ukazatelů na polském trhu se situací v ČR a Slovensku, je zřejmé, že Polsko je na tom v tomto ohledu zdaleka nejlépe. Nejen že jeho platební bilance má bilance od začátku sledovaného období vzrostla nejvýrazněji, také přidaná hodnota vyprodukovaných služeb je nejvyšší. Navzdory tomu, že polská legislativa stále obsahuje některá diskriminační opatření, je vidět, že tento fakt nijak nebrání pozitivnímu vývoji v oblasti obchodu. Ačkoliv si zvolený způsob transpozice vysloužil řadu kritiky, výsledný efekt se podepsal pozitivně jak na polském trhu se službami, tak na atraktivitě podnikatelského prostředí.

9 Závěr

Práce pojednává o Směrnici 2006/123/ES, která představuje nejrozsáhlejší úpravu sektoru služeb za několik desetiletí. Implementování této Směrnice vedlo k výrazným změnám na trzích se službami všech členských států EU. Pro vypracování bylo nejprve třeba nastudovat aktuálně platnou úpravu volného pohybu služeb stejně jako historický vývoj v této oblasti, což bylo nezbytné pro komplexnější pochopení problematiky. Následující část práce poté analyzuje jednotlivé části Směrnice, zejména ty, které s sebou přinesly největší změny pro oblast přeshraničního poskytování služeb. Co se týká úspěšnosti Směrnice, dosáhla stanovených cílů pouze částečně, neboť jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách práce, byl rozsah její působnosti oproti původnímu návrhu výrazně omezen.

V rámci vlastní práce jsem se nejdříve zabýval samotnou implementací Směrnice v ČR, Slovensku a Polsku. Ve všech zkoumaných státech byl využit podobný způsob transpozice Směrnice, a to prostřednictvím horizontálně působícího zákona, který byl doplněn některými oborovými předpisy. Ačkoliv byl způsob implementace ve všech státech velice podobný, výsledný efekt nikoliv. Z provedené analýzy vybraných makroekonomických ukazatelů vyšlo nejlépe Polsko, které zaznamenalo růst prakticky všech sledovaných ukazatelů za zkoumaného období. Naopak nejhůře na provedené změny zareagoval český trh, kde platební bilance soustavně klesala až do roku 2015 a její trend v žádném případě neodpovídá vývoji celkové ekonomické situace. Navržení nějakých konkrétních kroků pro zlepšení situace v ČR není možné, neboť konkrétní příčinu tohoto nepříznivého vývoj se nepodařilo nalézt. Zjištěné závěry ovšem nelze s naprostou jistotou přisuzovat účinku Směrnice, neboť ekonomika jako celek je provázaný systém, který je ovlivňován bezpočtem proměnných.

10 Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

BARNARD, Catherine. The substantive law of the EU: the four freedoms. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2013. Online resource centre. ISBN 978-0-19-967076-5

BORKOVEC, Aleš, Kryštof KRULIŠ, Petr NAVRÁTIL, Michal SÝKORA, Václav ŠMEJKAL a Veronika VILÍMKOVÁ. Právní nástroje odstraňování překážek fungování vnitřního trhu EU. Praha: Eva Rozkotová, 2014. ISBN 978-80-87975-19-0

DAUSES, Manfred A. Příručka hospodářského práva EU: (základy vnitřního trhu, ochrana životního prostředí a ochrana spotřebitele). Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-86395-32-4

HAKENBERG, Waltraud. Základy evropského hospodářského práva. Praha: C.H. Beck, 2000. Právo a hospodářství. ISBN 80-7179-301-9

HRADIL, Jan. Uznávání odborných kvalifikací v rámci volného poskytování služeb v právu Evropské unie. Praha: Naše vojsko, 2011. ISBN 978-80-206-1245-8

JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. Vybrané kapitoly z práva EU. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo. ISBN 978-80-7418-049-1.

OUTLÁ, Veronika. Právo Evropské unie. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7380-084-0

STEHLÍK, Václav, Ondrej HAMUĽÁK a Michal PETR. Praktikum práva Evropské unie. Praha: Leges, 2016. Student. ISBN 978-80-7502-159-5

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Evropské právo 2: jednotný vnitřní trh. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-949-4

TICHÝ, Luboš. Evropské právo. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2006. Právnické učebnice. ISBN 80-7179-430-9.

TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a Jiří MALENOVSKÝ. Právo Evropské unie. Praha: Leges, 2013. Student. ISBN 978-80-87576-53-3

Elektronické zdroje

Assessment of implementation measures in Member States: National report for the Czech Republic. EU Bookshop. [online]. 2011 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/KM3213197ENN_002%20(2).pdf

Assessment of implementation measures in Member States : National report for Slovakia. EU Bookshop. [online]. 2011 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/KM3213215ENN_002%20(2).pdf

Assessment of implementation measures in Member States : National report for Poland. EU Bookshop. [online]. 2011 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/KM3213212ENN_002%20(3).pdf

ČSÚ. Zahraniční obchod ČR – roční údaje – 2014. [online]. 25.09.2015 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20550785/241015-1509.pdf/a69beb3f-17ae-4d68-bf2c-bcee3fa697ea?version=1.0

European Commission. Single Market for Services. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/growth/single-market/services_cs

Eurostat. International trade in services (since 2010). [online]. 4.10.2016 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do

Eurostat. GDP and main components. [online]. 11.10.2016 [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_gdp&lang=en

MPO. Admistrativní spolupráce se rozvíjí prostřednictvím IMI systému. [online]. 21.1.2013 [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: http://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/sluzby-pro-podnikatele-na-vnitrnim-trhu-eu/administrativni-spoluprace-v-eu-se-rozviji-prostrednictvim-imi-systemu–119400/

MPO. Odbor vnitřního trhu a služeb. Implementace směrnice o službách.[online]. 6.6.2007 [cit.2016-11-21]. Dostupné z: http://www.mpo.cz/assets/dokumenty/31181/34461/370474/priloha005.doc

MPO. Mgr. Martin Houska. Lisabonská strategie. [online]. 11. 1. 2006 [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: http://www.mpo.cz/dokument2860.html

OECD. Value added by activity. [online]. 2016 [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: https://data.oecd.org/natincome/value-added-by-activity.htm

Ondřej Krutílek. Proč implementace směrnice o službách tak bolela?. Euroskop.cz. [online]. 19. 10. 2012 [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: https://www.euroskop.cz/9047/21433/clanek/proc-implementace-smernice-o-sluzbach-tak-bolela/

Zákony, předpisy a rozhodnutí

Směrnice 2006/123/ES
Smlouva o fungování EU
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 21. června 1974. Reyners. Věc C- 2/74.
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 3. prosince 1974. van Binsbergen. Věc C-33/74.
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 18. března 1980. Coditel. Věc C-62/79.
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 4. prosince 1986. Komise v. Německo. Věc C-205/84.
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 26. února 1991. Komise v. Řecko. Věc C-198/89.)
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 7. července 1992. Micheletti. Věc C- 369/90.
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 15. března 1994. Komise v. Španělské království. Věc C-45/93.
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 10. května 1995. Alpine Investments. Věc C-384/93.
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 30. listopadu 1995. Gebhard. Věc C-55/94.
Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 16. prosince 2010. Josemans, Věc C-137/09.
Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon
Zákon č. 200/1994 Sb., zákon o zeměměřictví
Zákon č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii
Zákon č. 166/1999 Sb., veterinární zákon
Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon
Zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon
Zákon 222/2009 Sb., zákon o volném pohybu služeb